

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Současné české luterské církve,
vzájemné vztahy a perspektivy**

Bc. Eliška Volfová

Diplomová práce

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra religionistiky a filosofie
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DĚLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **EBEKA VOLFOVÁ**

Studijní program: **N6101 Filozofie**

Studijní obor: **Religionistika**

Název tématu: **Současné české luterské církve, vzájemné vztahy
a perspektivy**

Zásady pro vypracování:

Studentka v úvodu formuluje problem: dosud chybějící rovnováhu a analytický popis současného luterského schématu na území dnešní ČR a uvede metodu, tj. práci s primární (luterskou) a sekundární literaturou a přírodou působení společnosti (návštěvy, rozhovory apod...). Ve vlastní práci stručně (ne více než čtvrtinu rozsahu) popíše problematiku tj. místo luterských církví (církev augustánského vyznání) v celku křesťanstva, až po vstup luterství na naše území a jeho pozici po Tolerančním patentu císaře Josefa II. v hlavní části práce popíše všechny tři luterské církve, jejich kulturní, etnické, jazykové a politické souvislosti. Věnuje si místa těchto církví mezi ostatními křesťanskými církvemi v ČR (např. činnost v mezicírkevních organizacích). V závěru může vyložit hypotézu o možnostech jejich spolupráce či sjednocení.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Luthernus 2006 - K Augsburskému vyznání (lutherova společnost, Praha 2006)

Kniha svornosti - M.Luther (Kalich 2006)

www.luther.cz

www.ecav.cz

www.sccav.cz

<http://lecarv-praha.unas.cz>

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Aleš Pránský, Ph.D.
Katedra religionistiky a filozofie

Datum odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2007

Termín odebrání diplomové práce:

31. března 2008

prof. PhDr. Petr Váň, CSc.

děkan

L.S.

doc. ThDr. Ivan Sedláček
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Souhrn

V první části se práce zabývá obecnou historií, srovnáním základních znaků protestantismu s katolicismem a pravoslavím, luterstvím a jeho místem v protestantismu. Popisuje život Martina Luthera, jeho dílo a nauku.

Dále pojednává o vstupu luterství na naše území, zabývá se novoutrakvismem, Českou konfesí, rekatolizací – protireformací a obdobím od roku 1848 po současnost.

V hlavní části práce popisuje jednotlivé luterské církve, působící v ČR a dále schizma (rozdělení) církve SCEAV, ke kterému došlo v roce 1991.

V závěru práce je zpracován dotazník, zabývající se vzájemnými vztahy a možným budoucím sjednocením luterských církví v ČR.

Klíčová slova: Martin Luther, luterství, české luterské církve, protestantismus, LECAV, SCEAV, ECAV, schizma (odtržení).

Summary

The first part of this work (paper) is concerned with the general history of Protestantism; comparing the basic characteristics of the Catholic, Protestant and Orthodox churches. It is also concerned with the place Lutheran religion has in Protestant denomination. It describes Martin Luther's life, his work and doctrine.

Further this work discusses the arrival of Lutheranism in our country (territory), novotracvism (Utraquism nebo Calixtenes), Czech confession, Catholic Reformation – Counter-Reformation and the period of 1848 up to the present day.

The main part of this work describes individual Lutheran Churches active in the CR as well as the schism of SCEAV of 1991.

The final part of this work is concerned with a questionnaire exploring the mutual relationships between the current Lutheran churches in Czech Republic and the possibility of their future unification.

Key words: Martin Luther, lutheran, Czech Lutheran churches, protestants, LECAV, SCEAV, ECAV, schizm (separation).

Poděkování

Mé vřelé poděkování patří panu doc. ThDr. Ivanu Štampachovi, za poskytnuté rady a konzultace. Dále mé díky patří také Mgr. Ing. Vilému Stonawskému, Mgr. Stanislavu Pietakovi, Dr. Mgr. Jozéfu Szymeczekovi, Mgr. Danielu Spratkovi a Martinu Vršeckému za jejich vstřícnost a ochotu při poskytování odborných informací.

Ráda bych poděkovala všem, kteří mě podpořili a pomohli mi při psaní této práce.

Největší dík patří mé mamince za pomoc, obětavost a hlavně trpělivost.

Obsah

Úvod	10
1. Obecná historie	12
1.1. Srovnání základních znaků protestantismu s katolicismem a pravoslavím	14
1.2. Luterství a jeho místo v protestantismu	15
1.3. Martin Luther a jeho nauka	17
1.3.1. Životopis	17
1.3.2. Dílo Martina Luthera	19
1.4. Vstup luterství na naše území až po současnost	20
1.4.1. Novoutrakvismus a Česká konfese	20
1.4.2. Rekatolizace – protireformace	21
1.4.3. Období 1848–1861	23
1.4.4. Období 1861–1918	24
1.4.5. Vznik Československé republiky	25
2. Popis jednotlivých luterských církví v ČR	32
2.1. Slezská církev evangelická augsburského vyznání (SCEAV)	32
2.1.1. Historie	32
2.1.2. Jiří Třanovský	35
2.1.3. Ústava z roku 1950	36
2.1.4. Současná SCEAV	38
2.1.4.1. Farní sbor	39
2.1.4.2. Seniorát	40
2.1.4.3. Církev jako celek	41
2.1.4.4. Duchovní	42
2.1.4.5. Spolupracující organizace	43
2.1.5. Členství v mezicírkevních organizacích	43
2.1.6. Charakteristika SCEAV	44
2.2. Luterská evangelická církev augsburského vyznání v ČR (LECAV)	44
2.2.1. Historie	44
2.2.2. Charakteristika LECAV	44
2.2.3. Liturgie	45
2.2.4. Členství v mezicírkevních organizacích	45
2.2.5. Organizační struktura	46
2.3. Evangelická církev augsburského vyznání v České republice (ECAV)	46
2.3.1. Historie	47
2.3.2. Charakteristika a poslání ECAV v ČR	47
2.3.3. Členství v mezicírkevních organizacích	48
2.4. Luterské sbory v Českobratrské církvi evangelické	48
2.4.1. Evangelický sbor a. v. ČCE	48

2.5.	Česká evangelická luteránská církev	48
3.	Rozdělení církve SCEAV roku 1991	50
3.1.	Schizma z pohledu SCEAV	50
3.2.	Osobní vyjádření k celé problematice od emeritního biskupa LECAV Mgr. Ing. Viléma Stonawského – dopis ze dne 2. 1. 2008	54
3.2.1.	Stanovisko k rozdělení církve biskupa SCEAV Mgr. Stanislava Pietaka PhD. – dopis ze dne 1. 2. 2008	62
4.	Dotazník	64
4.1.	Struktura a hodnocení dotazníku	64
4.1.1.	Hodnocení dotazníku v procentech:	64
4.1.2.	Hodnocení dotazníku slovem:	65
4.1.3.	Závěr dotazníku	67
	Závěr	69
	Bibliografie	71
	Přílohy	73
Příloha č. 1	Lutherova růže – symbol luterství	74
Příloha č. 2	Doklad č. 1 – Výzva k očistě ve vedení Slezské církve evangelické a. v.	75
Příloha č. 3	Doklad č. 2 – Vnitřní církevní předpisy SCEAV v ČSSR – Všeobecná ustanovení	81
Příloha č. 4	Doklad č. 3 – Usnesení o svolání mimořádného synodu na 16. 3. 1991	82
Příloha č. 5	Doklad č. 4 – Odvolání z funkce biskupa a člena Církevní rady	83
Příloha č. 6	Doklad č. 5 – Výzva Vladislava Volného ze 7. 3. 1991	84
Příloha č. 7	Doklad č. 6. – Dopis Viléma Stonawského všem sborům SCEAV ze dne 13. 3. 1991	85
Příloha č. 8	Doklad č. 7. – Vyjádření Viléma Stonawského k jeho odvolání, dopis ze dne 26. 4. 1991	86
Příloha č. 9	Dotazník	88

Seznam tabulek

Tab. č. 1	Dotaz na upřesnění náboženské příslušnosti	64
Tab. č. 2	Dotaz na věk	64
Tab. č. 3	Dotaz na pohlaví	65

Úvod

Ke zvolení tématu Současné české luterské církve, jejich vzájemné vztahy a perspektivy mě vedlo více důvodů. Jedním z nich byla náhodná účast na bohoslužbě v kostele sv. Michala v Jirchářích. Druhým důvodem, snad důležitějším, bylo mé setkání s vikářkou LECAV Eduardou Heczkovou, od které jsem se dozvěděla, jak problematickým vývojem luterské evangelické církve v ČR po roce 1989 prošly.

Luterské církve v ČR fakticky působí především na území dnešního Slezska, které je kulturně, nábožensky a národnostně různorodé, má bohatou a spletitou historii. Pro mne bylo velmi zajímavé tuto historii postupně odkrývat a zároveň sledovat, jak různorodost Slezska ovlivnila současný život jednotlivých církví a jaké vzájemné vztahy a uznání mezi těmito církvemi panují.

K zpracování daného tématu mě přiměl rovněž fakt, že původní Slezská evangelické církve a. v. prošla v roce 1991 tzv. schizmatem. Slovo schizma je řeckého původu a znamená rozdělení nebo roztržení, většinou v rámci nějaké organizace.¹ Na základě mnoha událostí, které nejsou v obecně dostupné literatuře příliš popsány, se od této církve za dramatických okolností oddělila část jejích představitelů a členů, aby se mohli v roce 1995 zaregistrovat pod názvem Luterská evangelická církve a. v.

Postupně jsem navštívila jednotlivé luterské církve, působící v ČR, včetně České evangelické luteránské církve, která má hlavní sbor v Plzni a s ostatními luterskými církvemi v ČR prakticky nespolupracuje. Jedná se o zahraniční misii ortodoxní luterské společnosti Thoughts of Faith (Myšlení víry) z USA. S představiteli jednotlivých církví jsem vedla mnoho rozhovorů o minulosti a současném působení jejich církví. Vyzvala jsem všechny přímé účastníky onoho schizmatu k vyjádření se k celé situaci. Zde je nutno podotknout, že dané téma je i přes časový odstup stále pro většinu přímých účastníků bolestivé, ke kterému se většina z nich nechtěla a nechce vracet – především ne písemnou formou. Emeritní biskup LECAV Mgr. Ing. Vilém Stonawski, jeden z hlavních účastníků onoho schizmatu, se stal v konečném důsledku nejsdílnějším a spolupráce

¹ www.wikipedia.cz

s ním byla velmi úspěšná. Poskytl mně navíc kopie archivních materiálů, ke kterým bych se jinak zřejmě nedostala.

Zpracovala jsem také dotazník, kde jsem položila otázku možné budoucí jednoty luterských církví a sborů v ČR. Tento dotazník jsem předala představitelům jednotlivých církví (vždy v počtu 20 ks) s žádostí o předání k vyplnění členům církví.

Otázka vzájemných vztahů a možnosti budoucí spolupráce oněch církví mne provázela po celou dobu tvorby mé práce. Na základě všech zkušeností, získaných v průběhu psaní, a vyhodnocení vyplněných dotazníků na ní v závěru podávám svou odpověď.

1. Obecná historie

Náplní této diplomové práce jsou luterské církve v České republice – jejich historie, vzájemné vztahy a perspektivy.

Když se podíváme do historie, tak všechny tyto církve mají své kořeny v reformaci. Jednou z prvních osobností reformace, které oficiálně vystoupily proti katolické církvi na našem území, byl mistr Jan Hus (1370–1415). Tento reformátor zpočátku čerpal převážně z učení Johna Wyclifa. Mistr Jan Hus kázal hlavně proti odpustkům, proti zlořádům církve a také proti vykořisťování chudých lidí. Dále proti sobě poštvál katolickou církev tím, že kázal v češtině, což bylo tehdy považováno za velmi troufalé. Po jeho smrti 6. 7. 1415, kdy byl upálen v Kostnici, se v Čechách zvedl odpor proti výsledku kostnického koncilu. Husovi stoupenci začali svobodně hlásat Boží slovo a snažili se o zrušení světského panování kněžstva. Kněží sloužili mše v českém jazyce. Symbolem Husových stoupců (husitů) se stal kalich. Jejich společným programem byly tzv. čtyři artikuly pražské:

1. přijímání z kalicha – aby svátost oltářní byla přijímána pod obojí,
2. svoboda kázání slova Božího,
3. církve musí být zbavená majetku a světské moci,
4. veřejné hříchy – aby byly stavěny a trestány.²

Světová reformace, kde hlavními osobnostmi byl Martin Luther, Jan Kalvín a Ulrich Zwingli, probíhala přibližně o sto let déle než u nás husitství. Bylo to přesně 31.10.1517, kdy Martin Luther údajně přibil svých 95 tezí o reformě církve na dveře chrámu ve Wittenbergu. Lutherovi stoupenci se spojili s částí německé šlechty a tím vznikla jakási opozice vůči katolické církvi, těmto oponentům se začalo říkat protestanté. Samotné slovo protestant³ pochází z roku 1529, kdy byl svolán říšský sněm v německém Spieru, na kterém Lutherovi stoupenci předložili svůj nesouhlas se záka-

² KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin 1. Zvon, 1991. s. 245–274

³ z latinského protestor, které znamená veřejně dosvědčuji, prohlašuji, přiznávám se

zem reformace, čímž byli označeni za protestanty. O rok později roku 1530 na říšském sněmu v Augsburgu byla předložena císaři Karlu V. tzv. augsburská konfese, ve které bylo shrnuto učení protestantů od Philippa Melanchthona. Tato augsburská konfese je součástí Knihy svornosti, a tudíž jedním ze základních dogmatických spisů lutherské církve.

Dalším významným reformátorem byl Jan Kalvín (1509–1564). Ten se sice narodil ve Francii, studoval teologii a humanitní vědy na pařížské univerzitě, ale poté, co se přiklonil k protestantismu, odešel do Ženevy, kde začal své názory veřejně kázat. Zdůrazňoval Boží svrchovanou vládu nad světem a přístup k Bohu pouze vírou. Kázal, že každý člověk má určené poslání od Boha. V roce 1560 se kalvinismus stal v Ženevě státním náboženstvím.⁴

Opačnou stranu Švýcarska, oblast kolem města Curychu, ovlivňoval především reformátor Ulrich Zwingli (1484–1531). Tento reformátor byl silným zastáncem protestantských myšlenek a v některých názorech byl ještě více radikálnější než samotný Martin Luther. Během svého působení nechal z kostelů odstranit veškeré obrazy, zrušil kláštery a svaté mše. Roku 1529 probíhaly v Marburgu tzv. Marburské náboženské rozhovory, které jevíly snahu o sjednocení německé Lutherovi reformace s Zwingliho reformací, a to především kvůli posílení protestantismu v Evropě. Tyto rozhovory však nebyly úspěšné z důvodu rozdílných názorů na výklad večeře Páně. Zwingli tvrdil, že jde pouze o symbolický akt, kdežto Luther zastával názor tělesné přítomnosti Kristova ve svátosti.

Po Kalvínově smrti roku 1566 se ve Švýcarsku spojili zwingliáni s kalvinisty a vznikla jakási švýcarská národní církev – helvetské vyznání.⁵

Ze Švýcarska se reformace dále šířila po Evropě, kde zasáhla Francii, Nizozemí, Skotsko, Polsko, Uhry a také Čechy.

Dalším státem reformace byla Anglie. Roku 1533 žádal Jindřich VIII po papeži, aby zrušil jeho sňatek. Když mu to bylo zamítnuto, odloučil církev od Říma a prohlásil se za hlavu anglikánské církve – Church of England. Od 17. století se v anglikánské církvi formovaly dva směry, lišící se důrazy na zbožnost a teologii. První, který se podobal ví-

⁴ MOLNÁR, A.: Na rozhraní věků – cesty reformace. Praha 1985. s. 286–363

ce protestantským církvím, tzv. Low Church, kladl důraz na Bibli a osobní prožitky. Ten druhý, zvaný High Church, zdůrazňoval více církev, význam svátostí, a tím se více podobal katolické tradici.

Jako i ostatní protestantské církve, tak i anglikánská, věří, že zjevené pravdy jsou obsaženy v Bibli, ale zároveň uznává i roli tradice (například podobu bohoslužby), tedy to, co vzniklo v průběhu církevních dějin.

1.1. Srovnání základních znaků protestantismu s katolicismem a pravoslavím

Hlavní rozdíl mezi těmito třemi církvemi je v pojetí v eklesiologické koncepci. Katolická církev sebe sama uznává jako jedinou pravou církev, protože jako jediná má kontinuitu vedoucí přímo od Kristových učedníků. Pravoslavná církev si však tuto kontinuitu přisvojuje také. Pravoslavná církev chápe církev jako mystické tělo Kristovo a sama sebe chápe jako pravého strážce tradic církve, od kterých se v průběhu dějin většina ostatních církví oddělila. Protestantismus sice také vyznává, že existuje jen jedna pravá Kristova církev, ale protestanté se neztotožňují s názorem, že nějaká konkrétní instituce nebo osoba může být s touto pravou církví totožná.

Dalším důležitým rozdílem je pojetí svátosti. Katolická církev a pravoslaví rozlišuje sedm svátostí, kterými jsou: křest, smíření (zpověď z hříchů, příp. pokání), večeře Páně, biřmování, manželství, kněžství a poslední pomazání. Bohoslužby mají v tradičních církvích pevný a závazný řád. Protestantismus zjednodušil bohoslužbu a svátosti uznává dvě: křest a večeři Páně. V protestantské církvi je vždy upřednostňována živá víra před jakýkoliv obřadem.

Rozdíl je i v pojetí kněžství. V tradičních církvích může být knězem pouze muž a to navíc pouze ten, který je svou svátostí oddělen od laiků. V katolické církvi musí kněží žít v celibátu. V pravoslavné církvi může být ženatý muž vysvěcen na kněze, ale vysvěcený kněz se už oženit nemůže. Pokud jeho manželka zemře, nesmí se znovu oženit. V protestantismu mohou ordinaci vykonávat také ženy, služebníci církve – nazývaní

⁵ MOLNÁR, A.: Na rozhraní věků – cesty reformace. Praha 1985. s. 252–279

např. kazatelé, pastoři nebo faráři, nejsou vysvěceni, nýbrž jsou vybíráni z laiků a navíc nemusejí žít v celibátu.

Dalším rozdílem je vzhled církevních budov. V katolických a pravoslavných kostelích, které svou architekturou patří většinou k cenným uměleckým památkám, se klade vedle čtení z bible a kázání slova božího důraz na eucharistii, svaté přijímání či večeři Páně, která je nedílnou součástí každé mše svaté. Věřící přijímají prostřednictvím eucharistie tělo a krev Krista. V protestantském kostele se svaté přijímání neslaví pravidelně, kostely jsou chápány spíše jako shromažďovací sály, kde je nejdůležitější kázání slova božího. Protestantismus – především kalvinismus – nekladal důraz na výzdobu a okázalost kostelů, avšak anglikánská a luterská církev z původních katolických středověkých tradic čerpala a středověké umění uznávala.

V protestantismu je kladen důraz především na Písmo svaté, které je považováno za jedinou normu života víry – zásadu sola scriptura (pouze Písmo). Celý text je božím slovem. V teologii je kladen především důraz na boží milost, pomocí které získává člověk spásu. Tuto spásu však nelze získat záslužnými skutky, člověk může pouze důvěřivě přijmout nabídnuté boží odpuštění a spásu jako darovanou milost.

Zásada sola fide (pouze vírou) nebo sola gratia (pouze milostí) je vyjádřena už v Novém zákoně. V dějinách křesťanství je zdůrazňována i katolickými mysliteli, ale pro protestantismus je klíčová. Sola fide je materiální princip reformace, sola scriptura je formální princip reformace.

Obecně vzato v tradičním křesťanství je kladen větší důraz na příslušnost k určitému společenství, kolektivitu a autoritu církve. Pro protestantismus je typická autonomie a individualita, náboženství je soukromou záležitostí. V protestantismu má své kořeny i sekularizace.

1.2. Luterství a jeho místo v protestantismu

Původně slovem luteráni označovali katolíci protestanty, časem se takto začali označovat příslušníci luterských církví sami. Vymezovali se takto vůči katolíkům, ale i proti reformovaným církvím. Luteráni neuctívají Pannu Marii, matku Ježíše Krista, neuznávají jako hlavu církve papeže a neuznávají ani hierarchické uspořádání církve. Jako pro-

testantské jsou označovány reformované nebo také evangelické církve. Důsledkem reformace, která proběhla v 16. století, byl vznik dvou hlavních protestantských směrů: luterského – augsburského vyznání a kalvínského – helvétského.

Slovo protestant je z latinského slovesa protestor, neboli veřejně prohlašuji, přiznávám se, dosvědčuji. Slovem protestanté byli ve Spieru označeni v roce 1529 Lutherovi stoupenici, kteří nesouhlasili se zákazem reformace.

V rámci protestantismu existují tři základní reformační tradice: luterská, kalvínská a církev anglikánská, která však zůstala z těchto tří tradic nejbližší římskokatolické církvi.⁶

V Čechách je největší protestantskou církví Českobratrská církev evangelická, která vznikla v roce 1918.

Nejstarší českou protestantskou církví, která byla založena již v roce 1457 je Jednota bratrská (též Moravští bratři neboli Unitas fratrum). Od roku 1880 je v Čechách známá jako Evangelická bratrská církev.

K nezávislým církvím patří Slezská církev evangelická augsburského vyznání, Luterská evangelická církev augsburského vyznání a Evangelická církev augsburského vyznání v České republice.

Z anglosaských zemí do Čech přišla také Bratrská jednota baptistů, která má své kořeny již v 17.století, Církev adventistů sedmého dne (vznikla v 19.století), Evangelická církev metodistická (1739), Armáda spásy (1865), Křesťanské sbory, které působí na území naší republiky již od roku 1909 a Apoštolská církev – hnutí letničtí. K některým myšlenkám této církve se přiklonilo Křesťanské společenství, které se odštěpilo od tradiční evangelické církve.

Misijní činností se zabývá Církev bratrská, jakožto reformovaná církev, která vznikla v 19.století.

⁶ PAVLINCOVÁ, HORYNA: Judaismus, křesťanství, islám, Olomouc 2003. s. 426

Ke katolictví má blízko Církev československá husitská, která byla založena v roce 1920 odtržením od církve římskokatolické. Ke katolictví má blízko i Novoapoštolská církev v České republice.

Mezi ostatními církvemi není ani jako církev uznávána Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, více známa jako mormoni, stará téměř 200 let.

Za církev také není ostatními církvemi považována Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, která je spíše považována za nové náboženské hnutí.

Náboženská společnost českých unitářů je také jednou z protestantských společností, která se ani sama za církev nepovažuje.⁷

1.3. Martin Luther a jeho nauka

(10.11.1483–18.2.1546)

1.3.1. Životopis

Martin Luther byl významný německý reformátor, kazatel a zakladatel protestantismu. Byl autorem řady spisů, k těm nejvýznamnějším patří bezesporu překlad Bible do němčiny.

Luther nebyl jako reformátor přímý kritik církevní nauky, jeho základním problémem a životní otázkou bylo jak a zda-li je vůbec možné dosáhnout jistoty věčné spásy. Podle Luthera bylo nemožné dosáhnout jistoty věčné spásy pouze almužnou, postem, dobrými skutky, sebezapřením a zachováním pozitivních a negativních přikázání.

Církev jako instituce byla v rozporu s Lutherovým myšlením, on sám popřel platnost církevní tradice a za jediný a hlavní pramen víry považoval Písmo svaté.⁸

Narodil se v zámožné rodině Hanse Ludera, která mu umožnila kvalitní studium, takže roku 1505 ukončil úspěšně univerzitu v Erfurtu. Proti vůli svého otce se stal členem řádu augustiniánů v a řádový život bral velmi vážně. Nicméně veškeré posty, pokání

⁷ VOJTÍŠEK, Z.: Encyklopedie náboženských směrů v ČR, Praha. s. 58–68

⁸ KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin. Praha 1991. s. 9–10

a modlitby v něm nevyvolaly pocit uspokojení a vědomí spásy. Představa Boha-soudce v něm vyvolávala úzkost a obavy a napjatý vztah mezi knězem-mnichem a Bohem napětí.

Poté, co byl vysvěcen na kněze, začal studovat teologii a v rámci svého kláštera přednášel filozofii. Později okolo roku 1508–1509 působil také na univerzitě ve Wittenbergu, kam byl o dva roky později přijat jako řádný profesor teologie na místní univerzitu. Jeho přednášky se brzy staly populárními, Luther se proslavil především svými výklady Starého i Nového zákona.

S katolickou církví se dostal do konfliktu svou kritikou systému v té době velmi rozšířené odpustkové praxe, kdy bylo možné své hříchy finančně vykoupit. S touto skutečností se Luther nechtěl smířit, a tak v říjnu roku 1517 kritizoval tuto odpustkovou praxi ve svých 95 tezích.⁹

Někdy v této době se začíná pod své spisy podepisovat řeckým slovem „Eleutherius“, neboli „svobodný“ a mění své jméno na Luther. Zásadou tisku se jeho teze (k nelibosti papeže) rychle rozšířily, ale jelikož byl Luther pod ochranou saského kuřmířta Bedřicha Moudrého, nemusel se dostavit k výslechu do Říma.

Po svém vystoupení v roce 1519 v Lipsku, kde zpochybnil neomylnost papeže, vydal papež Lev X. v červnu 1520 bulu *Exsurge Domini*, ve které hrozil Lutherovi klatbou. Tuto bulu Luther obdržel v říjnu téhož roku a hned poté ji v prosinci veřejně spálil. Následkem tohoto činu byl Luther v lednu 1521 z církve exkomunikován. Na základě wormského ediktu, vydaného císařem Karlem V., byl prohlášen za kacíře a jeho spisy byly zakázány. Jeho ochránce Bedřich Moudrý Lutherovi nabídl jako útočiště hrad Wartburg, kde následující dva roky pobýval a překládal Nový zákon.¹⁰

Od roku 1524 opět působil na veřejnosti a kázal. Roku 1525 se oženil s bývalou jeptiškou Kateřinou s Bory, se kterou měl následně celkem šest dětí.

⁹ www.iep.utm.edu/luther.htm

¹⁰ KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin. Praha 1991, s. 12–13

Posledních třináct let svého života strávil jako děkan teologické fakulty ve Wittenbergu. Zemřel 18. února 1546.¹¹

1.3.2. Dílo Martina Luthera

Dílo Martina Luthera je velmi rozsáhlé a základem jeho úspěchu bylo používání němčiny. Jen v letech 1517–1525 bylo vydáno okolo 2000 jeho spisů.

Základem jeho tvorby se staly výklady jednotlivých částí Bible, k nejnámějším patří výklad k listu Římanům z let 1516–1517.

V roce 1520 vydal spis Řeč o dobrých skutcích, která je základem reformační etiky. Ve stejném roce vyšlo dílo Křesťanské šlechtě německého národa o zlepšení stavu křesťanstva, věnované mocným říšským stavům a Zvěst o babylonském zajetí církve, ve kterém popisuje a kritizuje teorie a praxe katolických svátostí. V říjnu téhož roku vychází spis O křesťanské svobodě, ve kterém se Luther zabývá svým reformačním učením.¹²

Nejvýznamnějším a stěžejním dílem je překlad Bible – Nový zákon, který vychází v roce 1522, a posléze je o dvanáct let později v roce 1534 vydána celá Bible. Překlad je psán srozumitelnou, jadrnou němčinou s mnoha poznámkami a výklady, takže je Bible srozumitelná všemu lidu. Na obhajobu svého způsobu překládání vydal M.Luther roku 1530 List o tlumočení.

V roce 1525 odpovídá Erasmu Rotterdamskému na jeho postoj k církvi dílem O nesvobodné vůli. Návod pro všechny kazatele, učitele a církevní činitele je obsažen v díle z roku 1529 Velký a Malý katechismus, používaném dodnes. V letech 1530–1531 vydává politický manifest Varování mým milým Němcům, ve kterém obhajuje případnou vojenskou obranu protestantů. Roku 1537 vycházejí Šmalkaldské články, dílo zaměřené především na kritiku katolické mše.

Neméně důležitá je i jeho obsáhlá osobní korespondence, která obsahuje okolo 2600 textů.¹³

¹¹ www.wikipedia.cz

¹² PESCH, O. H.: Cesty k Lutherovi. Brno 1999, s. 20–31

¹³ www.luther.cz

1.4. Vstup luterství na naše území až po současnost

1.4.1. Novoutrakvismus a Česká konfese

Od Lutherova veřejného vystoupení v roce 1517 se datuje počátek světové reformace. Lutherovi přívrženci našli azyl u části německé šlechty, čímž bylo umožněno vytvoření zárodku první církevní organizace, jakožto alternativy k římskokatolické církvi, která se začala označovat slovem protestantská – podle protestů na říšském sněmu ve Spieru (1529).

Za Lutherem stála německá šlechta, a to ne pouze kvůli jeho nauce, ale i kvůli možným hmotným výhodám (jednodušší dosazování i odvolávání duchovních, připojování církevního majetku k panstvím atd.), přidávala se i tzv. tehdejší inteligence, ke které patřili učitelé a písaři.

V Čechách se luterství nejprve rozšířilo na severu a později na celém území české země. Luther sám jevil živý zájem o Čechy, zejména o učení Jana Husa. Čechy také několikrát navštívil. Doporučoval založení nové české národní církve a na sněmu v německém Wormsu kritizoval koncil v Kostnici za odsouzení Husova učení. Jako svého „apoštola“ si v českých zemích vybral utrakvistického faráře Havla Caheru z Litoměřic.

Na valném shromáždění duchovenstva a stavů podobojí, který se konal v únoru 1524, Cahera jako nový administrátor stanovil dvacet článků o nové církevní správě, kostelních řádech a pravidlech věrouky podle Luthera. Jeho novoty (spor o pojetí večeře Páně nebo detaily při mši) však nebyly přijaty s očekávaným ohlasem, Cahera ztrácel podporu, vrátil se posléze ke katolické církvi a stal se horlivým odpůrcem luterství. Ferdinand I. Habsburský (1526–1564), který se hlásil ke katolické církvi, jej však vykázal ze země, čímž paradoxně luterány podpořil.

Tento panovník, poté co se blíže seznámil se složitými náboženskými poměry v českých zemích, podporoval spojení české katolické církve s utrakvisty. Část rozhodnějších utrakvistů se proto připojila k Jednotě bratrské.¹⁴

¹⁴ KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin. Praha 1991, s. 11–18

Jeho nástupce císař Maxmilián II. (1564–1576), ačkoli katolík, neměl vůči protestantům takový odpor jako jeho otec. Na zemském sněmu v roce 1575, chtěl Maxmilián II nechat potvrdit za následníka trůnu svého syna Rudolfa.

Naproti tomu zase šlechta žádala na sněmu, aby král zaručil jakýmsi majestátem svobodu každého vyznání. Nekatolické církve se však musely dohodnout na jednotné formulaci vyznání víry.

Tím vznikla Česká konfese, vyhlášená roku 1575. Bylo to společné vyznání víry jednoty bratrské a novoutrakvistů. Tato Česká konfese měla za následek sjednocení nekatolických církví v zemi a začlenění se mezi reformní proudy ve světě.¹⁵

Samotní luteráni měli v té době vliv i ve stavebnictví, kdy v Praze nechali postavit například kostel sv. Salvátora na Starém městě nebo kostel Nejsvětější Trojice na Malé Straně.¹⁶

1.4.2. Rekatolizace – protireformace

Na konci 16. století se katolická církev začíná znovu rozvíjet a upevňovat své pozice v Čechách. Začínají zde například působit jezuité¹⁷ nebo katolické mnišské řády, zejména benediktini a premonstráti. Katolická církev si je vědoma toho, že pokud chce konkurovat reformaci, musí nejprve upevnit své pozice.

Po Maxmiliánovi II. se dostává na trůn Rudolf II. Za vlády tohoto císaře se Praha stává hlavním městem. Rudolf II. byl ovlivněn nejen Římem, ale také svými španělskými příbuznými, a tak dosazoval na vedoucí místa v úřadech pouze katolíky. Nekatolická šlechta se zpočátku jeho vlády ihned dostala do opozice. Během sporu, který vznikl mezi Rudolfem II. a jeho bratrem – uherským králem Matyášem, byl císař nucen požádat o pomoc české stavy.

Ty využily situace a roku 1609 na císaři vymohly písemný majestát (Majestát císaře Rudolfa), který zaručoval plnou náboženskou svobodu.¹⁸ V té době však již čeští stavo-

¹⁵ ČERNÝ, P.: Církev a náboženské společnosti v ČSSR. Praha 1989, s. 131

¹⁶ dnes chrám Panny Marie Vítězné – Pražské Jezulátko

¹⁷ jezuitský řád byl založen 1534 Ignácem z Loyoly, papežského schválení dosáhl roku 1540

¹⁸ ŠOLTÉSZ, Š.: Dějiny křesťanské církve, Praha 1990, s. 83

vé věděly, že Habsburkové náboženskou svobodu dodržovat nebudou. Roku 1618 na trůn nastoupil Ferdinand Štýrský, který názorově nesouhlasil s reformací. Čeští stavové s jeho vládou nesouhlasily, a proto si na protest zvolily za krále kalvinistu Fridricha Falckého.

Tento krok se považuje za začátek třicetileté války, která u nás vyústila roku 1620 v bitvu na Bílé hoře. Na počátku této bitvy byly české stavy potlačeny, Ferdinand Štýrský utekl ze země, a tak Fridrich Falcký začal s násilnou rekatolizací. 21. června 1621 proběhla na Staroměstském náměstí poprava dvaceti sedmi vůdců povstání. Zbytek nekatolické šlechty byl za účast na povstání potrestán vysokými pokutami a konfiskací majetku. Majestát Rudolfa II. byl zrušen.

V průběhu třicetileté války se katolictví stalo jediným uznávaným náboženstvím v zemi. Kdo se nechtěl stát katolíkem, musel emigrovat. V důsledku rekatolizace odešlo přes 300 šlechtických a přibližně 30 000 měšťanských rodin. Čechy, ve kterých žily v té době přibližně dva miliony obyvatel, opustilo tedy více než tři sta tisíc lidí.¹⁹

Stoupenci Jednoty Bratrské, čeští i němečtí luteráni a kalvinisté, se postupně rozptýlili po celém světě. Na Slovensko odešla i část utrakvistů, kteří splynuli s tamními luterány.

Oživení nekatolictví v zemi nastalo až v 18. století, a to za vlády Josefa II.,²⁰ který se stal panovníkem 29. listopadu 1780. Přibližně měsíc po začátku své vlády se Josef II. rozhodl zrušit náboženské komise, které vznikly za účelem stíhání kacířů. 13. října 1781 vydal císař Josef II. Toleranční patent.²¹

Tento patent nezaručil sice rovnoprávnost katolíků a nekatolíků, ale alespoň byly nekatolické konfese od té doby trpěny, i když pouze takové, které se vyskytovaly v sousedních zemích, tedy konfese augsburská, helvetská a pravoslavná. K nekatolickým církvím se přihlásilo v Čechách a na Moravě přibližně padesát tisíc lidí, po několika letech z asi čtyř miliónů obyvatel toto číslo stoupl na sedmdesát osm tisíc.

¹⁹ KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin. Praha 1991, s. 73–83

²⁰ Josef II vládl v letech 1780–1790

²¹ HREJSA, F.: Dějiny české evanjelické církve v Praze a ve stf. Čechách v posledních 250 letech. Praha 1927, s.42–43

Nekatolíci neměly právo na veřejné bohoslužby, nýbrž pouze na soukromé (*exercitium privatum*). Dále směli nekatolíci vytvořit vlastní náboženskou obec za účelem zřizování modliteben a škol. Podmínkou však bylo členství nejméně 100 rodin v jednom místě. Další podmínkou bylo, že tyto nekatolické modlitebny nesměly mít na první pohled ráz kostela, nesměly mít zvony, věže ani vchod z ulice.

Pro smíšená manželství platilo, že v případě, kdy otcem byl katolík, všechny děti musely být vychovávány katolicky. Tam, kde byl otcem evangelík, měli být vychováni v evangelické víře pouze syni.²²

Čeští evangelíci v Čechách a na Moravě byli od počátku rozděleni na dvě církve. Luteráni neboli církve augsburského vyznání byla menší. V roce 1784 měla deset sborů na Moravě a devět sborů v Čechách. Naproti tomu církve helvetského vyznání měla třicet šest sborů v Čechách a osmnáct na Moravě.²³

1.4.3. Období 1848–1861

V revolučním roce 1848 se vedle politických požadavků objevily i požadavky na reformu náboženskou. Byla požadována náboženská samosprávnost, a právě kvůli náboženské reformě byl zvolen 11.března dvacetisedmičlenný svatováclavský výbor.

O měsíc později, 8.dubna, evangelická církev a. v. a h.v. požádala ve Vídni císaře o rovnoprávnost evangelíků, a téhož dne císař rezolucí v §5 umožnil evangelíkům svobodné působení. 18.dubna byli do Národního výboru zvoleni evangelíci Růžička a Košut, kteří hned po svém nástupu do výboru předložili návrhy, týkající se protestantského obyvatelstva v tehdejší státi:

1. aby byla náboženská svoboda potvrzena novým majestátním listem – ve smyslu Rudolfova majestátu,
2. aby doplňujícími články bylo potvrzeno evangelíkům nové manželské právo – svobodná výchova dětí ve smíšených manželstvích, aby přestala platit povinnost

²² KADLEC, J.: Přehled českých církevních dějin. Praha 1991, s.160–161

²³ ŠOLTÉSZ, Š.: Dějiny křesťanské církve, Praha 1990. s.129–130

evangelíků platit desátky katolickým farním úřadům, aby mohly mít evangelické modlitebny věže a zvony....,

3. aby na pražské teologické fakultě vzniklo i oddělení protestantského bohosloví,
4. aby byla zřízena v Praze evangelická konsistoř pro evangelíky nejen v Čechách, ale i na Moravě a ve Slezsku,
5. snaha o spojení české evangelické církve a. v. a h.v.,
6. žádali o povolení české „konfese bratrské“.

Dne 4. března 1849 byla na říšském sněmu vydaná ústava, která zaručovala evangelíkům svobodu víry a právo na domácí vykonávání náboženského vyznání. Dále měla každá zákonně uznaná církev a náboženská společnost právo na veřejné vykonávání náboženství. Evangelíci směli mít kostely s věžemi a zvony.²⁴

K úplnému zrovnoprávnění církví po stránce právní došlo až s vydáním Protestantského patentu 8.dubna roku 1861 za vlády Františka Josefa I. Evangelíkům byla zaručena úplná rovnoprávnost před zákonem a zároveň byla evangelická církev uznaná státem jako rovnoprávná s římskokatolickou církví.²⁵

1.4.4. Období 1861–1918

České evangelické církve nebyly však úplně samostatné. Česká reformovaná církev patřila pod reformovanou církev rakouskou. Česká luterská církev byla součástí rakouské luterské církve.

Na konci 19. století, se vzestupem nacionalismu, se u českých nekatolíků obnovil zájem o domácí reformační tradice, zejména o Jednotu bratrskou. V Čechách a na Moravě bylo tehdy asi 31 tisíc luteránů a 107 tisíc kalvinistů. Dalších více než 100 tisíc luteránů bylo mezi Němci a Poláky.

Na Slovensku byla situace opačná. Evangelická menšina byla zcela luterská, zatímco maďarští nekatolíci byli kalvinisté. Nacionální napětí tak stavělo proti sobě i příbuzné

²⁴ HREJSA, F.: Dějiny české evangelické církve v Praze a ve stř. Čechách v posledních 250 letech. Praha 1927, s. 263–271

²⁵ ŘÍČAN, R.: Od úsvitu reformace k dnešku. |Praha 1948, s.315

církve. Slovenští i maďarští kazatelé, kteří nemohli v uherských poměrech – byť nábožensky velmi tolerantních – obstát, přicházeli působit do Čech, čímž se ovšem ještě více povzbuzovaly konfesní rozdíly mezi českými nekatolíky.

V roce 1836 vydal František Palacký Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. První československý prezident Tomáš G. Masaryk, který byl původem katolík, byl Palackého dílem ovlivněn natolik, že se později hlásil spíše k moderní luterské teologii. Tomáš G. Masaryk, stejně jako Palacký, považoval náboženství za centrální problém českých dějin.

1.4.5. Vznik Československé republiky

V roce 1918 vznikla Českobratrská církev evangelická (ČCE), sloučením sborů luterského a helvetského vyznání v poměru přibližně 80 % kalvinistů a 20% luteránů. ČCE měla hned zpočátku asi 250 000 členů. Vyznavači luterství založili pravděpodobně nejpočetnější Evangelickou církev augsburského vyznání ve východním Slezsku v Československé republice s prvním seniorem Františkem Michejdou.²⁶

Tato církev působila na území, které bylo kulturně, nábožensky a národnostně různorodé, poznamenané národnostními spory a sociálními kontrasty. Během 2. světové války byla církev přiřazena k německé evangelické církvi (DEK – Deutsche Evangelische Kirche in Böhmen, Mähren und Schlesien), kazatelé nesměli působit a někteří byli uvězněni v koncentračních táborech. Jejich místa převzali kazatelé z Německa, takže bohoslužby byly vedeny v němčině. Dnešní podobu získala církev v roce 1948 a hlásí se k ní luterští Češi i Poláci. Její jádro je na Těšínsku a Ostravsko-Karvinsku.

Na Slovensku se od Generální evangelické církve augsburského vyznání v Uhersku odštěpila část stoupců luterství a byla založena nová Evangelická církev augsburského vyznání na Slovensku. Generální církevní rada, jmenovaná v roce 1919, následně církev rozdělila na Západní a Východní distrikt.

V roce 1921 na synodě v Trenčianských Teplicích byla sepsána nová ústava, která povolovala německým evangelíkům založení německého bratislavského seniorátu. Do roku 1938 církevní sbory Evangelické církve a. v. na Slovensku výrazně ovlivňovaly ří-

zení státu, neboť stoupenci těchto sborů pocházeli z vlivných buržoazních rodin. Slovenští luteráni od roku 1927 se také výrazně angažovali ve Svazu evangelických církví v ČSR.²⁷

Během 2. světové války, kdy 14. 3. 1939 byl založen tzv. slovenský stát, se evangelické německé sbory na Slovensku osamostatnily a založily Německou evangelickou církev augsburského vyznání na Slovensku. Tato církev plně podporovala nacistické hnutí. V roce 1945 se Evangelická církev a. v. na Slovensku strukturalizovala pod nový název Slovenská evanjelická církev a. v., který platí dodnes.²⁸

Zvrat ve vztazích mezi církví a státem začal již v době bezprostředně po skončení 2. světové války, v letech 1945–1948. Mnohé jevy, které nastaly po únoru 1948, mají své kořeny již v této době. Toto období bývá někdy nazýváno dobou omezené demokracie. Podle některých historických pramenů již od května 1945, kdy komunisté ovládli vnitro, informace a odbory, a kdy komunisty manipulovaná tzv. Národní fronta omezila vliv pravicově orientovaných stran na politické dění ve státě, lze chápat jako začátek komunistické totality.

Církev vstupovala do nové doby s poměrně velkým morálním kreditem, neboť mnoho kněží bylo za války pronásledováno, účastnili se odboje a několik jich bylo za okupace i umučeno – např. na Těšínsku to bylo celkem 11 kněží. Stát proto zpočátku proti církvi nepoužíval represivní prostředky a Komunistická strana vůči církvi postupovala opatrně, neboť si uvědomovala, že by ztratila v nadcházejících volbách voliče. Uvádí se, že v letech 1945–1948 kolem 70% členů komunistické strany bylo věřících, a to nejenom katolíků, ale i členů jiných církví.

V roce 1945 působily v českých zemích tři tradiční evangelické církve: Českobratrská církev, Německá evangelická církev a Augsburgská církev evangelická ve východním Slezsku. Členy slezské církve byli v naprosté většině stále ještě občané polské národnosti a Němci, kteří přijali polskou národnost, neboť žili trvale na polsko-české hranici. Němci i Poláci byli v poválečné době chápáni jako státně nespolehlivé živly.

²⁶ ČERNÝ, P.: Círky a náboženské společnosti v ČSSR, Praha 1989. s. 165–166

²⁷ ČERNÝ, P.: Círky a náboženské společnosti v ČSSR, Praha 1989. s. 177

²⁸ ŠOLTÉSZ, Š.: Dějiny křesťanské církve, Praha 1990. s. 148

Důsledný nacionalismus, který provázel poválečnou dobu, rozhodně situaci těmto obyvatelům neulehčoval. Některá politická rozhodnutí demokratických stran připomínala více pomstu, než spravedlivé posuzování zločinů z dob polského záboru Těšínska a německé okupace Československa.

Pod tímto politickým tlakem znovu nabyla důležitosti myšlenka spojení všech evangelíků v českých zemích do jedné společné církve – Českobratrské církve evangelické. Proto v říjnu 1945 vzniklo Memorandum Synodní rady Českobratrské církve evangelické o organizaci evangelických církví v českých zemích. Toto memorandum bylo vysláno vládě a všem kompetentním úřadům. V memorandu bylo požadováno spojení slezských a německých evangelíků s církví českobratrskou – tento požadavek byl projednán na třetím zasedání IX. synodu církve českobratrské v Praze dne 6. 12. 1945.

Synod podpořil snahy o připojení slezských evangelíků a vyzval slezské evangelíky ke spolupráci. Po předchozích jednáních s vedením bývalé Německé evangelické církve také vyhověl žádosti německých evangelíků o připojení k církvi českobratrské a odsouhlasil přičlenění sborů bývalé Německé evangelické církve k ČCE. V té době docházelo k odsunu Němců, a tak byly tyto sbory početně velmi oslabeny.

Dne 6. května 1948 byl schválen zákon č. 131/1948 Sb. o likvidaci právních poměrů Německé evangelické církve v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Retroaktivně bylo ustanoveno, že uvedená církev zanikla dnem 4. května 1945 roku. Majetek byl převeden do vlastnictví jiných církví nebo organizací – o tomto rozhodovalo ministerstvo školství a osvěty, později Státní úřad pro věci církevní. Němci, kteří nebyli odsunuti, měli možnost se připojit k církvi českobratrské a Německá církev definitivně zanikla.

Na již zmíněném IX. synodu byly jiné evangelické církve v českých zemích i na Slovensku vyzvány ke spolupráci a ke spojení českých a slovenských evangelíků do jedné církve. Tato výzva se nesečkala s pozitivním ohlasem a žádná evangelická církev ji neposlechla. Na Slovensku byly spíše snahy ČCE o sjednocení všech evangelíků chápány jako ohrožení samostatnosti luterství na Slovensku. Slovenští luteráni se ve sporu slezských evangelíků s českobratrskou církví jednoznačně přiklonili na stranu slezské církve.

Polští evangelíci augsburského vyznání byli uznáni na Těšínsku jako právoplatná církev s názvem Slezska církev evangelická augsburského vyznání. Novou ústavu i nové církevní předpisy přijalo synodální shromáždění v Českém Těšíně dne 25. 6. 1950.

Po upevnění moci v únoru 1948 začalo vedení KSČ připravovat novou církevní politiku. Boj s církvemi nebyl otevřený, a tak KSČ na jedné straně ústavou deklarovala svobodu náboženství, současně však připravovala jeho likvidaci. Strategie této politiky je zanesena v dokumentu: „Návrh na řešení náboženských otázek v Československu“, schváleným úzkým vedením KSČ v srpnu 1948²⁹.

KSČ měla podle něj tři hlavní úkoly:

- Zabránit tomu, aby se náboženství stalo zbraní nepřátel režimu.
- Omezit možnost zneužívání náboženství k účelům politicky reakčním na nejmenší míru.
- Využit náboženství jako spojence režimu.

V dodatku se objevil ještě čtvrtý úkol, a sice „povinnost napomáhat postupnému překonávání náboženství jakožto protivědeckého způsobu myšlení“. Z toho vyplynul jasný dlouhodobý cíl: likvidace náboženství a ateizace společnosti.

V létě 1949 vznikly za pomoci tzv. Národní Fronty na krajských národních výborech a okresních národních výborech samostatné církevní odbory. Tyto odbory (někdy též známé jako církevní oddělení) při KNV a ONV byly řízeny Státním úřadem pro věci církevní, který vznikl na základě zákona č. 217/49 Sb. a působil do roku 1956. V dalších letech dozor nad církvemi vykonávali tajemníci pro věci církevní při okresních národních výborech, při krajských národních výborech anebo sám církevní odbor ministerstva kultury.

Zákon č. 218/49 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem stanovil, že duchovní smí svůj úřad vykonávat jen tehdy, má-li k tomu státní souhlas, který však bylo možno kdykoli odebrat. Tento souhlas mohl duchovní získat až po složení slibu věrnosti Československé republice.

²⁹ Návrh církevního oddělení ÚAV NF na řešení náboženských otázek v ČSR schválený 30. 8. 1948. Cit podle edice Církevní komise ÚV KSČ (1949–1951). Brno – Praha 1994, s. 20–24

Tyto zákony byly počátkem represe vůči církvím v Československu. Ta vrcholila počátkem 50. let minulého století politickými procesy, zaměřenými především proti představitelům katolické církve, proti řeholním řádům a duchovenstvu vůbec. Československá vláda omezila výuku teologie a přípravu kandidátů duchovenské a kazatelské služby.

V dubnu 1950 roku byla zlikvidována Řeckokatolická církev a násilně připojena k pravoslaví (k obnově církve došlo až na základě vládního nařízení č. 70/1968 Sb.) Cyrilometodějská římskokatolická bohoslovecká fakulta v Olomouci byla zlikvidována, stejně jako katolické diecézní semináře v Českých Budějovicích, Litoměřicích, Hradci Králové a Brně.

Teologická fakulta byla následně z Prahy přemístěna do Litoměřic a Husova československá evangelická bohoslovecká fakulta v Praze byla rozdělena na Husovu československou bohosloveckou fakultu v Praze a Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu také v Praze. Všechny ostatní reformační teologické školy byly zrušeny.

Od roku 1953 se náboženství stalo nepovinným a nekvalifikovaným předmětem, byla zrušena platnost církevních sňatků, zrušily se církevní matriky a církevní tisk od té doby podléhal cenzuře. Převážná většina spolků, které s církvemi spolupracovaly, byla zrušena.

V roce 1951 uznal stát existenci těchto patnácti církví: Církev římskokatolická, Církev československá, Církev pravoslavná, Evangelická církev českobratrská, Evangelická církev a. v. na Slovensku, Slezské evangelické a. v., Evangelická církev reformovaná na Slovensku, Jednoty bratrské, Jednoty českobratrské, Evangelická církev metodistická, Bratrské jednoty baptistů, Náboženské společnosti československých unitářů, Církev adventistů sedmého dne, Církev starokatolická (v té době v národní správě), Náboženské společnosti židovské.

Zavedení nových předpisů znamenalo i na Těšínsku zrušení spolků, které předtím s církví velmi úzce spolupracovaly. Takovýmto spolkem byla i tzv. Křesťanská společnost, provádějící v církvi vnitřní misii. Duchovní byli za pořádání biblických hodin, evangelizační setkání nebo za různé akce s mládeží šikanováni.

Farář Vladislav Santarius, pracující převážně s mládeží bez rozdílu národnosti, byl pro svou činnost pod dohledem Státní bezpečnosti, často mu byl odebírán státní souhlas. Ve své práci, především pro mládež, vytrval V. Santarius do své smrti v roce 1989.

V největší evangelické církvi v českých zemích – v Českobratrské církvi evangelické – vznikla na počátku šedesátých let skupina věřících, kteří dle vlastních slov vyhlásili „pohotovost nesení kříže“. V praxi byla takto označena malá skupina věřících, kteří sice zůstali členy církve, ale neztotožňovali se s oficiální podporou státní politiky. Tato skupina si dala název Nová orientace.

Po zavedení tzv. normalizace v sedmdesátých letech byla vláda a státní orgány přesvědčeny, že problém náboženství v ČSSR je takřka vyřešen. Na základě invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa oficiální vedení státem povolených církví došlo k závěru, že nelze proti režimu zvítězit, a je nutné nějak přežít, modlit se a doufat, že nastane změna.

Evangelická církev jakožto menšinová byla méně silná, ale evangelíky se na rozdíl od katolíků nepodařilo podobně rozdělit. Hranice mezi oficiální církví a různými formami odporu byly méně ostré.

Dle Karla Skalického lze v tomto období církev, především katolickou, rozdělit na několik skupin: Církev kolaborující, myšleno s režimem KSČ, dále církev pasivní resistance, která se smířila s danou situací, odvolávala se na Boží práva, považovala sice komunismus za vnitřně špatný, ale nezměnitelný.

Další skupinou byla církev koexistující, která v podstatě čekala na nějakou změnu zvenčí a s vládnoucím režimem se snažila nevstoupit do konfliktu. Poslední skupinou byla tzv. církev podzemní, která působila tajně, světila tajně kněží a biskupy, dokonce i ženy.³⁰

Evangelický teolog Josef L. Hromádka se stal prvním teoretikem hnutí „křesťanů, bojujících za socialismus“ a nemalá část jeho přívrženců se pokoušela pochopit socialismus „s lidskou tváří“ pozitivně. Hromádka v roce 1958 založil „Křesťanskou mírovou konferenci“, kterou církve, hlásící se k luterství, plně podporovaly. Ať už v Čechách nebo

³⁰ SKALICKÝ, K.: Radost a naděje, Kostelní Vydří 2000. s. 29–33

na Slovensku, byly tyto církve k socialistickým přeměnám společnosti během totality loajální a jen menší skupinky se pokoušely platné zákony té doby bojkotovat.

2. Popis jednotlivých luterských církví v ČR

2.1. Slezska církev evangelická augsburského vyznání (SCEAV)

2.1.1. Historie

Na Těšínsku existuje evangelická církev od první poloviny 16. století. V období reformace, tj. za života Martina Luthera, se Těšínsko stalo evangelické, neboť těšínský kníže Václav III. Adam z rodu Piastovců byl nadšeným stoupencem reformace. Tento kníže vydal roku 1568 tzv. Řád církevní, který stanovil základy bohoslužebného života v rodící se luterské církvi.

Až na malé skupinky katolíků, které působily zejména na Frýdecku, a také na malou část příslušníků Jednoty Bratrské, bylo celé Těšínsko na konci 16. století luterské. V roce 1610 kníže Adam Václav odešel z luterské církve a stal se římským katolíkem a nastala postupná rekatolizace. Po bitvě na Bílé Hoře roku 1620 bylo pronásledování těšínských evangelíků ještě silnější, i když nedosahovalo takové síly jako v Čechách a na Moravě. Až Vestfálský mír roku 1648 zajistil slezským evangelíkům právo na provozování domácích bohoslužeb. Roku 1654 bylo ukončeno provozování veřejných bohoslužeb a luterští duchovní byli ze země vypovězeni.

O padesát let později, roku 1709, byla na nátlak švédského krále Karla XII. císařem Josefem I. povolena výstavba evangelického kostela v městě Těšíně současně s evangelickou školou. Přesto byly osiřelé děti z evangelických rodin umístovány do jezuitského sirotčince a převychovávány. Za vlády Marie Terezie (1740–1780) a následkem rekatolizace byla například zřízena tzv. konzistoř augsburského vyznání. Jednalo se o nejvyšší orgán těšínských luteránů, který přesto tvořili převážně katolíci.

Rekatolizace skončila až s vydáním tolerančního patentu za vlády císaře Josefa II. roku 1781, jehož platnost začala ve Slezsku až o rok později, navíc v pozměněné formě. Od

roku 1782 bylo možno stavět nové modlitebny, tyto tolerované modlitebny musely být bez věží a nesměly mít veřejný vchod z ulice. V této době byly vybudovány modlitebny například v Bludovicích, Komorní Lhotce, Bystřici nebo v Návsi. Do těchto sborů přicházeli zpočátku faráři převážně ze Slovenska.

Těšínské evangelíci patřili do celorakouské církve a. v., jejíž konzistoř sídlila do roku 1785 v Těšíně.

Roku 1848 byly sepsány revoluční požadavky, ke kterým se evangelíci připojili se žádostí o zrovnoprávnění s katolíky. V roce 1861 byl vydán protestantský patent, který zaručil evangelíkům právo na církevní samosprávu.

Se vznikem Československa v roce 1918 prošla evangelická církev na Těšínsku velkými změnami. Některé sbory se připojily k Českobratrské církvi evangelické, jiné se připojily k Německé evangelické církvi a některé k Polské evangelické církvi, která měla sídlo ve Varšavě. V té době se hlásila většina slezských evangelíků k polské národnosti. V roce 1920 byla oficiálně část Těšínska přičleněna k Československu a tehdy šest evangelických sborů, působících na tomto území, založilo tzv. Augsburskou evangelickou církev ve východním Slezsku v Československu. Tato církev byla československou vládou uznána v červenci roku 1923.³¹ Do roku 1938 převažoval v této církvi polský charakter, někteří duchovní dokonce pomáhali při protistátní činnosti vůči Československu.

Roku 1938 bylo Slezsko okupováno polskou armádou a v tak se Augsburská evangelická církev a její sbory ocitly na území Polska. V prosinci téhož roku se staly členy slezské diecéze Evangelicko-augsburské církve v Polsku. V roce 1939 bylo celé území slezské diecéze připojeno k německé Říši, většina duchovních byla zbavena úřadu, mnozí z nich byli uvězněni anebo popraveni a bohoslužby se dočasně konaly pouze v němčině dosazenými německými duchovními.

Po roce 1945 čs. stát odmítal Augsburskou evangelickou církev ve východním Slezsku (opět na území Československa) uznat a právní stav církve byl uznán až v roce 1948.

³¹ SZYMECZEK, J.: Stát, církev, národ v československé části Slezska (1945–1953). Český Těšín 2004.s 23–24

V letech 1945–1953 se církevní spory na Těšínsku vyhrocovaly. Ke sporům mezi Českobratrskou církví evangelickou a Augsburskou církví evangelickou docházelo kvůli zachování vlastní autonomie a majetkovým poměrům. Dne 26. 9. 1945 byla v Ostravě uzavřena dohoda mezi zástupci seniorátu a zástupci českých evangelíků, která zajistila přísun českých farářů do oblasti Těšínska. V té době vznikl i první český kancionál pro těšínské augsburské sbory a byl povolen stejný počet bohoslužeb v češtině a polštině, přestože ještě v roce 1950 byla většina duchovních polské národnosti.

Zaniklá německá evangelická církev byla synodem v prosinci roku 1945 přičleněna k Českobratrské církvi evangelické³², v rámci tohoto synodu vypracoval dr. Antonín Boháč Memorandum synodní rady Českobratrské církve evangelické o organizaci evangelických církví v českých zemích. Představitelé augsburské církve se však na Těšínsku proti Memorandu vymezili, a to tzv. Apologií Augsburské církve evangelické ve východním Slezsku v Československu.

Apologie byla zaslána vládě, ta však nechtěla právně augsburskou církev uzнат. Evangelické sbory augsburského vyznání se rozhodly právně se k českobratrské církvi připojit, ale chtěly si ponechat volné působení v rámci polských sborů. Toto rozhodnutí nebylo českobratrskou církví přijato. Synod pokračoval v letech 1947–1948 různými oboustrannými ústupky, skončil však bezvýsledně.³³

V únoru 1948 se Komunistická strana Československa definitivně ujala vlády. Na popud KSČ byli duchovní sledováni Státní bezpečností (StB), podezíráni z protistátní činnosti a špionáže. Činnost duchovních byla kontrolována a schvalována státními orgány. Ministerstvo školství a osvěty vydalo na jaře 1948 výnos, kterým Augsburskou církev evangelickou ve východním Slezsku právně uznalo a duchovní sborů a. v. tuto skutečnost na své konferenci, konané v Českém Těšíně dne 17. 6. 1948, přijali. Na synodu v Českém Těšíně dne 25. 6. 1950 byla zveřejněna nová ústava (viz kapitola 2.1.3), nové církevní předpisy a představitelem byl se souhlasem státní moci zvolen Josef Berger.

³² SZYMECZEK, J.: Stát, církev, národ v československé části Slezska (1945–1953). Český Těšín 2004.s. 30

³³ SZYMECZEK, J.: Stát, církev, národ v československé části Slezska (1945–1953). Český Těšín 2004.s 31

Církev se přejmenovala na současnou „Slezskou církev evangelickou augsburského vyznání“ (SCEAV), současně vzniklo osm nových sborů a církev byla rozdělena do dvou seniorátů – ostravsko-karvinského a českotěšínského. V rámci ostravsko-karvinského sboru působilo celkem sedm sborů a v rámci Českého Těšína jedenáct sborů.

Při sčítání lidu v roce 1950 žilo na území severní Moravy (Ostrava, Místek, Karviná, Český Těšín) celkem 13066 věřících, jejichž skladba se změnila na poměr 62% české národnosti a 36% polské národnosti.³⁴

Roku 1956 se SCEAV stala členkou Světové rady církví a Světového luterského svazu.

Od roku 1946 do roku 1989 se konalo sedmnáct řádných synodů, z nichž poslední v roce 1983. Představiteli církve se po Josefu Bergerovi, který musel pro neshody se státní mocí odejít v roce 1952 ze své funkce, stali: biskup Jiří Amorek (1952–1971), biskup Vladislav Kiedroň (1971–1989), biskup Wilhelm Stonawski (1989–1991), Vladislav Volný (1991–2006). Biskupové jsou voleni na šestileté období ze seniorů anebo pastorů, nutnost je dosažení věku 45 let.

Tím, že tehdejší komunistická vláda vyšla SCEAV s její legalizací vstříc, mělo vedení církve k vládnoucímu režimu kladný postoj. Proti tomu se postavil pastor Vladislav Santarius a založil ilegální hnutí, zvané „misijní práce“ (zkráceně též „Misie“), které bylo v dalším období komunismu s vedením církve v konfliktu.

Po sametové revoluci se dne 16. března 1991 sešel v Třanovicích mimořádný synod, který odvolal dosavadního biskupa a jeho náměstka z funkcí. Tito však synod neuznali, a tak dali podnět ke schizmatu v církvi. Stoupenci dřívějšího vedení církve po déle trvajících konfliktech založili novou církev s názvem „Luterská evangelická církev augsburského vyznání v ČR“. Byla registrována dne 19. ledna 1995.

2.1.2. Jiří Třanovský

Jiří Třanovský patří k nejvýznamnějším historickým postavám protireformace v našich zemích. Narodil se 27. března 1592 v Těšíně. Jeho rodina pocházela z blízkých Třano-

³⁴ SZYMECZEK, J.: Stát, církev, národ v československé části Slezska (1945–1953). Český Těšín 2004. s. 32

vic. Vyrostl v luterské církvi a rodina ho poslala v 15ti letech na univerzitu do Wittenbergu, kde studoval filozofii a teologii.

Po skončení vysokoškolských studií v roce 1611 odešel do Prahy, kde pracoval pro evangelickou církev. V roce 1616 se stal farářem evangelické církve. A koncem roku 1631 se byl jmenován farářem v Liptovském Svatém Mikuláši, kde vybudoval církevní sbor a kde také po dlouhé nemoci v roce 1637 zemřel.

Během svého života Třanovský psal latinsky a česky duchovní literaturu. Latinsky psal i duchovní poezii. K jeho nejvýznamnějším dílům patří kancionál *Cithara Sanctorum*, neboli *Písňe duchovní, staré i nové*, která byla vydaná v Levoči v roce 1636 a obsahovala 414 písní.

Jedná se o sbírku českých náboženských písní, soubor starých písní husitských a zároveň jsou v této knize obsaženy vlastní skladby Třanovského. Ve své době se jednalo o nejvíce vydávaný kancionál na Slovensku, kniha byla pozdějšími duchovními básníky doplňována, takže dnes obsahuje přes tisíc písní.³⁵

2.1.3. Ústava z roku 1950

V březnu roku 1951 byla ústava novelizována. První změna se týkala práva a povinností v rámci synodu. Další změna přišla roku 1956. Titul superintendent byl změněn na titul biskup, avšak jeho práva a povinnosti zůstaly nezměněny. 30. května 1959 byl svolán VII. Řádný synod, kde byla projednána změna tzv. Vnitřních církevních předpisů.³⁶ Samotná ústava se totiž skládá ze dvou částí, které se nazývají Zřízení a Vnitřní církevní předpisy.

První část Zřízení je tvořeno patnácti paragrafy. Je tam uvedeno, že se mění oficiální název církve z Augsburská církev evangelická ve východním Slezsku v Československu na Slezská církev evangelická augsburského vyznání – Ślaski Kościół Ewangelicki Augsburskiego Wyznania. Dále je ve Zřízení napsáno, že základem učení církve je Slovo Boží a že se církev hlásí k odkazu Augsburského vyznání z r. 1530, jakož i k dalším

³⁵ ŘÍČAN, R.: *Od úsvitu reformace k dnešku*, Praha 1948. s. 196–200

³⁶ TROSZOK, D.: *Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost*, Praha 2002. s. 40

symbolickým knihám tohoto vyznání. Vedle Bible jsou pro učení podstatné i symbolické knihy a to:

- Lutherův Malý a Velký katechismus z roku 1529
- Augsburské vyznání víry z roku 1530
- Obrana (apologie) Augsburského vyznání z roku 1531
- Melachtonův traktát O moci a primátu papežově z roku 1537
- Lutherovi Šmalkaldské články z roku 1537
- Kniha (Formule) svornosti z roku 1577.³⁷

Dále je uvedena organizační struktura církve, která je trojstupňová. Je to farní sbor, seniorát a církev jako celek.

Církev vykonává svá práva a povinnosti určitými orgány, kterými jsou:

na úrovni farního sboru

- sborové shromáždění
- presbyterstvo
- farář,

na úrovni seniorátu

- seniorátní shromáždění
- seniorátní výbor
- senior,

na úrovni celé církve

- synod
- církevní rada
- biskup.

³⁷ ČERNÝ, P., KRATOCHVÍL, V.: Církev a náboženské společnosti v severomoravském kraji, Profil, Ostrava, 1986. s. 147

Ve Zřízení jsou dále popsána členství a práva jednotlivých členů. Členem církve se může stát člověk dvojím způsobem: křtem nebo přijetím. Aktivní volební právo do všech církevních orgánů mají všichni příslušníci církve starší osmnácti let a pasivní volební právo mají všichni příslušníci starší jednadvaceti let.³⁸

Druhá část, Vnitřní církevní předpisy, se skládá z osmdesáti paragrafů, které se podrobně zabývají vnitřní organizací sborů, seniorátů a celé církve. Zabývá se také způsobem uspořádání a projednávání církevních záležitostí. Volba jednotlivých činitelů a správa církevního majetku je také součástí.

Byl zde například novelizován paragraf, že farářem (pastorem) může být zvolena i žena.

Tato ústava z roku 1950 už byla jednou novelizována a schválena na X. řádném synodu církve, který proběhl v dubnu 1969.

2.1.4. Současná SCEAV

Na XXII řádném synodu, který se konal ve dnech 13.–14. listopadu 1998 byla stanovena současná platná ústava. V této ústavě (§ 1) je stanoven oficiální název církve a sice: „Slezská církev evangelická augsburského vyznání“, avšak pro úřední účely lze také používat název: „Ślaski Kościół Ewangelicki Augsburgskiego Wyznania“. Sídlem církevního ústředí je Český Těšín.

O postavení příslušníků církve se píše v § 3, kde stojí, že členem církve se může stát každý křtem nebo přijetím, pokud z církve výslovně nevystoupil, nebo nebyl vyloučen. Důležité je i rovnoprávné postavení mužů a žen, ale také rovnoprávnost jazyková.

Sama církev se člení na samosprávné organizační jednotky. Nejvyšší organizační jednotkou je církev jako celek. Orgány církve jakožto celku jsou: synod – nejvyšší orgán církve, předsednictvo synodu, církevní rada, biskup a církevní kurátor. Dalším nižším stupněm je seniorát, sdružující na územně organizovaném principu farní sbory. Orgány seniorátu jsou seniorátní presbyterstvo, seniorátní rada, senior a seniorátní kurátor. Poté následuje farní sbor.

³⁸ TROSZOK, D.: Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost, Praha 2002, s. 41

Farní sbor je základní organizační jednotkou, který sdružuje členy církve podle jejich bydliště nebo na základě přihlášení do sboru. Orgány sboru jsou sborové shromáždění, presbyterstvo, pastor nebo administrátor a kurátor. Dalšími organizačními jednotkami církve jsou: filiální sbory, kazatelské stanice, misijní stanice, církevní školy a Slezská diakonie.

Plnou právní subjektivitu má církev pouze jako celek. Jako samostatná právnická osoba může vystupovat také Slezská diakonie. Vnitřní struktura církve je samozřejmě založena na presbyterně-synodním zřízení.

Orgány církve jakožto celku jsou synod, předsednictvo synodu, církevní rada, biskup a církevní kurátor.

Synod je nejvyšším orgánem církve. Zabývá se například náboženským životem členů církve, rozhoduje o otázkách učení církve, bohoslužebném řádu nebo církevní kázni.

Církevní radě, která je synodem volena, předsedá biskup. Církevní rada převážně svolává synod a vykonává jeho usnesení. Radu tvoří biskup, náměstek biskupa, dva členové volení z ordinovaných církevních duchovních, církevní kurátor, místokurátor a tři členové, kteří jsou volení z neordinovaných členů církve.

Biskup je nejvyšším duchovním představitelem církve a je zodpovědný za celkovou činnost církve. Je volen synodem. Jeho sídlem je Český Těšín. Hlavní náplní biskupa je dohled nad dodržováním církevních předpisů, dále zastupuje církev a jedná jménem Církevní rady. Při volbě biskupa musí biskup složit slib, který zní: „Slibuji před Bohem, že ve své činnosti jako biskup Slezské církve evangelické a. v. budu svědomitě dbát blaha naší církve a usilovat o to, aby církev rostla v Pána Ježíše Krista, který je její hlavou.“³⁹

2.1.4.1. Farní sbor

Farní sbor je základní organizační jednotkou, spojující členy církve. Do dnešního dne je SCEAV tvořen jednadvaceti sbory: Albrechtice, Bohumín, Bystřice, Český Těšín, Frýdek–Místek, Guty, Havířov–Bludovice, Havířov–Suchá, Hrádek, Karviná 1, Karviná 2,

³⁹ Řád správy církve SCEAV, Český Těšín 2005

Komorní Lhotka, Návsí, Nebory, Oldřichovice, Orlová, Ostrava, Stonava, Těrlicko, Třanovice, Třinec.

Farní sbor je územně ohraničený. Ke změně farní oblasti může dojít pouze na základě čtyř rozhodnutí:

1. zřízením nového sboru,
2. sloučením sborů,
3. odloučením části jednoho sboru a následným převedením do sboru druhého,
4. zrušením sboru.

Každý člen církve patří k farnímu sboru, v jehož obvodu má trvalé bydliště nebo do kterého se přihlásil na začátku. Pokud je někdo členem SCEAV, nemůže být současně členem jiné církve.⁴⁰

Nejvyšším orgánem farního sboru je sborové shromáždění, jehož členové musejí mít minimálně 18 let. Sborové shromáždění se pravidelně pořádá jednou ročně. Je svoláváno pastorem nebo administrátorem. Sborové shromáždění se zabývá například volbou presbyterů.

Nejvyšším výkonným orgánem sboru je presbyterstvo. Počet presbyterů se řídí velikostí sboru. Členem presbyterstva se může stát každý příslušník sboru s pasivním volebním právem, který nedosáhl 70 let.

Presbyterstvo je voleno na čtyřleté období a samo si volí svého předsedu a místopředsedu ze dvou kandidátů – pastora (administrátora) a kurátora. Presbyterstvo rozhoduje o všech sborových úkolech, pokud nenáleží přímo sborovému shromáždění nebo pastorovi (administrátorovi). Také zastupuje sbor navenek.

2.1.4.2. Seniorát

Seniorát je vyšší organizační jednotkou církve. Ta je tvořena svazem farních sborů, spojených pro společnou správu církve. Součástí seniorátu jsou jednotlivé sbory církve.

⁴⁰ Hospodářský řád církve, Český Těšín, 2005

V současnosti je SCEAV rozdělena do pěti seniorátů: jablunkovského, třineckého, frýdeckého, těšínsko-havířovského a ostravsko karvinského.

Členy seniorátního presbyterstva jsou pastoři, administrátoři a jiní duchovní. Minimálně jedenkrát ročně je toto presbyterstvo svoláváno seniorem nebo seniorátním kurátorem.

Výkonným orgánem seniorátu je seniorátní rada. Členy této rady jsou pastoři (administrátoři) a kurátoři farních a filiálních sborů. Ti mezi sebou volí seniora a seniorátního kurátora. Zasedání rady svolává a řídí senior. Senior se podílí například na vytváření koncepce náboženského života ve sborech nebo navrhuje vytváření nových farních sborů.

Senior je volen z pastorů – administrátorů na čtyři roky. Senior může být zvolen maximálně dvakrát v po sobě jdoucích volebních obdobích a svou funkci může vykonávat do 65 let věku.⁴¹

2.1.4.3. Církev jako celek

Nejvyšší jednotkou církevní správy je církev jako celek, jejímiž statutárními orgány jsou biskup a také členové Církevní rady. Oni všichni mohou vystupovat jménem církve společně.

Nejvyšší orgán církve představuje synod. Ten může být tvořen členy církevní rady, seniory a seniorskými kurátory, dále také delegáty farních sborů, pastory, administrátory a delegáty, kteří jsou zástupci jiných církevních organizací. Volební období synodálů (členů synodu) je dvouleté a po uplynutí této doby mohou být znovu zvoleni.

Synod bývá většinou zahájen biskupem. Před zahájením každého synodu skládají synodálové slib, že budou hlasovat podle svého nejlepšího svědomí a osobního přesvědčení. Pokud se hlasuje o velmi důležitých otázkách nebo úkonech, měly by být přítomny minimálně dvě třetiny členské synodní základny a zároveň by měl být návrh přijat, pouze pokud se vysloví pro návrh dvě třetiny přítomných. Synod nemůže měnit vyznání církve.

⁴¹ TROSZOK, D.: Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost, Praha 2002, s. 57

Nejvyšším výkonným orgánem církve je Církevní rada. Jejími členy jsou biskup, náměstek biskupa, dva členové volení z ordinovaných duchovních církve, církevní kurátor, místokurátor a tři členové, kteří jsou volení z neordinovaných členů církve. Všichni členové církevní rady, kromě biskupa, mají volební období čtyřleté s tím, že poté mohou být opětovně zvoleni. Biskupa, který stojí v čele Církevní rady, mohou zastoupit jeho náměstek nebo církevní kurátor.

Církevní rada může jednat a hlasovat písemně. Církevní rada se především zabývá: svoláváním synodu a realizací jeho usnesení, ustanovováním administrátorů, vikářů, diakonů a ostatních pracovníků v církvi, péčí o vzdělávání duchovních, katechetů, studentů teologie a dalších sborových pracovníků a dalšími úkony.

Biskup je nejvyšším duchovním představitelem církve. Biskup je volen synodem na šestileté funkční období z instalovaných duchovních v činné službě, kteří dovršili 15ti let služby v církvi. Biskup může být zvolen maximálně dvakrát a svou funkci může vykonávat do dosažení věku 65 let. Biskupovi především přísluší: ordinovat duchovní, instalovat pastory a seniory a uvádět do úřadu i jiné činitele církve a diakonie, konat vizitace v seniorátech a ve sborech, zastupovat církev navenek a jednat jménem církevní rady. Biskup zpravidla svěřuje výkon části svých povinností svému náměstkovi.

2.1.4.4. Duchovní

Ve SCEAV jsou duchovní ordinovaní a neordinovaní. Ordinovaní mohou být pouze absolventi některé evangelické teologické fakulty, absolventi katedry křesťanské výchovy – pokud absolvovali alespoň jeden rok studia na evangelické teologické fakultě, v obou případech však pouze takoví, kteří byli řádně ustanoveni vikářem se souhlasem příslušného presbyterstva a prokázali dostatečnou znalost jazyků používaných v církvi.

Dále pak mohou být ordinováni absolventi biblických škol a ústavů, příp. studenti teologické fakulty po první státní zkoušce, pokud mají minimálně středoškolské vzdělání a prokázali dostatečnou znalost jazyků používaných v církvi a byli řádně ustanoveni diakonem se souhlasem příslušného presbyterstva.

Ve farních sborech působí pastoři. Pastor je volen sborovým shromážděním nejprve na dobu deseti let a poté mu může sborové shromáždění prodloužit funkční období na dalších pět let. Pastor je představeným farního úřadu a duchovním pastýřem všem přísluš-

níkům sboru. Základními povinnostmi pastora jsou zejména: zvěstovat Boží slovo a vysluhovat svátosti, vykonávat služby Boží a ostatní církevní úkony dle platného církevního řádu, svědomitě vykonávat pastorační činnost, zodpovídat za vedení sborové kartotéky a pod.

Při úřadu biskupa je ustanoven úřad biskupského vikáře, který je, se souhlasem biskupa, zvolen církevní radou. Základní povinností biskupského vikáře je především výpomoc biskupovi v pastorských povinnostech. Kromě toho ustanovuje církevní rada při úřadu biskupa ještě další vikáře nebo tajemníky, kteří v rámci celé církve vykonávají odborně zaměřenou duchovenskou činnost.⁴²

2.1.4.5. Spolupracující organizace

Mimo organizační strukturu v rámci církve dále působí:

Křesťanské společenství – Społeczność Chrześcijańska, což je misijní hnutí v rámci SCEAV. Toto sdružení má své kořeny v pietismu na začátku 20.století na Těšínsku.

Evangelická společnost – Towarzystwo Ewangelickie, která sdružuje převážně evangelíky polské národnosti. Zabývá se převážně vydavatelskou činností. V rámci SCEAV vychází měsíčně periodika Přítel – Przyjacieli a Evangelický kalendář – Kalendarz Ewangelicki.

Sdružení Martina Luthera v ČR – vzniklo v roce 1998 a jejich hlavním cílem je rozvíjení teologických a ostatních luterských tradic v rámci luterských církví.

SCEAV vede katedru katechetiky na Pedagogické fakulty Ostravské univerzity a spolupracuje s Ústavem sociálně – teologických studií při Slezské univerzitě se sídlem v Opavě.⁴³

2.1.5. Členství v mezicírkevních organizacích

SCEAV je členkou Ekumenické rady církví v ČR, České evangelikální aliance, Světové luterské federace, Světové rady církví a Konference evropských církví.

⁴² Řád správy církve SCEAV, Český Těšín, 2005

⁴³ www.sceav.cz

2.1.6. Charakteristika SCEAV

Podle posledního sčítání obyvatel má SCEAV 14 020 členů. Na XXVI. řádném synodu v Českém Těšíně, který se konal ve dnech 10.–11. listopadu 2006 byl zvolen současný biskup Stanislav Piętak. Do úřadu nastoupil 7. ledna 2007.

2.2. Luterská evangelická církev augsburského vyznání v ČR (LECAV)

2.2.1. Historie

LECAV se názorově přiklání k historii luterství ve Slezsku, které svými kořeny sahá až do poloviny 16.století.

Tato církev má poměrně mladou historii, byla registrována 19. ledna 1995. LECAV vznikla po rozdělení Slezské církve evangelické augsburského vyznání na dvě církve. Oficiální stanovisko LECAV k odštěpení SCEAV zní: Pro neshody a nelegitimní řešení závažných náboženských, personálních a dalších problémů ve Slezské církvi evangelické a. v. po roce 1989 zhruba 12 tisíc dospělých členů této církve bylo nuceno ve smyslu zákona 161/1992 Sb. požádat státní orgány v roce 1994 o registraci, ke které pak došlo na Ministerstvu kultury dne 19. ledna 1995. Tímto vznikla LECAV.

V roce 1995 měla církev 4 sbory na Těšínsku a později založila další sbor v Praze.⁴⁴

2.2.2. Charakteristika LECAV

Za základní vyznání považuje LECAV Credo – Apoštolské vyznání víry. Dále jsou pro LECAV podstatné tzv. Symbolické knihy: Augsburgské vyznání, Obrana Augsburgského vyznání napsaná Filipem Melanchtonem, Melanchtonův traktát O moci a primátu papežově, Lutherovy Šmalkaldské články, Lutherův Malý katechismus, Lutherův Velký katechismus a Kniha svornosti.

⁴⁴ www.wikipedie.cz

2.2.3. Liturgie

Základní formu liturgie ve sboru představují nedělní bohoslužby realizované v českém a polském jazyce. Mají zpravidla tuto strukturu:

1. Introit (předzpěv),
2. Gloria Patri (Sláva Otci – vstupní doxologie),
3. Kyrie eleison (Pane, smiluj se – prosba o slitování),
4. Gloria in excelsis (Sláva na výsostech),
5. Antifona (střídavý zpěv kněze a věřících),
6. Kolekta (zpívaná modlitba),
6. Salutace (pozdrav),
7. Epištolní a evangelijní čtení,
8. Kredo (věřím),
9. Kázání,
10. Modlitby + Modlitba Páně,
11. Apoštolské požehnání,
12. Antifona,
13. Kolekta,
14. Aronské požehnání.

Pořad bohoslužeb se trochu mění při zpovědi a vysluhování Večeře Páně, v době adventní apod. Ve sborech probíhají nedělní školy, dále se konají během týdne biblické hodiny, varhanní koncerty a další akce.

2.2.4. Členství v mezicírkevních organizacích

Nejsou členy luterského svazu a také nepatří do ekumenické rady církví. Proto nemají žádné státní dotace.

2.2.5. Organizační struktura

Základní organizační jednotkou církve je farní sbor. Nejvyšším sborovým orgánem je sborové shromáždění. To se zabývá záležitostmi, týkajícími se činnosti sboru. Některé sbory svými vnitřními předpisy převádějí tuto činnost presbyterstvu nebo pastorům. Dále je zde seniorát, jehož nejvyšším orgánem je seniorátní shromáždění. Celou církev tvoří tzv. povšechný sbor, jehož vrcholným shromážděním je synod. Zde jsou zastoupeni všichni duchovní církve, kurátoři a další zástupci sborů. Hlavou církve je biskup, který je volen synodem na šest let. V současné době je biskupem Mgr. Jan Niedoba.⁴⁵

V Praze sídlí LECAV na stejné adrese jako azylové centrum, tedy v Praze 5 v ulici Zdílkovská 31. K bohoslužbám se scházejí členové LECAV v husitském kostele v Praze 8. Vikářkou pražského sboru a zároveň tiskovou mluvčí je Eduarda Heczková.

Podle vlastních statistik má LECAV nyní asi 18 500 členů, avšak podle sčítání lidu v roce 2001 se k této církvi přihlásilo 5 412 osob.

V dnešní době má LECAV 5 sborů a to v Českém Těšíně, v Třinci, v Bystřici nad Olší, v Hrádku a v Praze, dále má 3 kazatelské stanice a 12 duchovních. LECAV vydává časopis (měsíčník) Evangelík – Ewangelik.⁴⁶

2.3. Evangelická církev augsburského vyznání v České republice (ECAV)

Evangelická církev augsburského vyznání je poměrně mladou registrovanou církví na našem území. Tato církev vznikla po rozpadu Československé republiky v roce 1993 jako přeměna Slovenského evangelického sboru augsburského vyznání v Praze. ECAV je samosprávnou nezávislou církví.⁴⁷

⁴⁵ www.lecav.cz

⁴⁶ info od E. Heczkové – osobní setkání

⁴⁷ www.eacv.cz

2.3.1. Historie

Na začátku 16. století se učení Martina Luthera velice rychle dostalo na Slovensko, a to díky obyvatelům hornických oblastí německé národnosti a také prostřednictvím studentů. Na konci 16. století stálo mnoho obyvatel Slovenska na straně reformace a jelikož jich většina posléze odešla do emigrace, dostali se zbylí evangelíci do menšiny.

V roce 1918, kdy vznikla Československá republika, získali obyvatelé Slovenska národní svobodu. V průběhu 2.světové války, po vzniku tzv. Slovenského štátu v březnu 1939, Slovensko uvědoměle spolupracovalo s fašistickým Německem. Za komunistického režimu (1948–1989) bylo 47 duchovních uvězněno a dalším odebrán státní souhlas k duchovní činnosti. Samotná církev se tedy začala svobodně rozvíjet až po roce 1989.

Slovenský evangelický sbor v Praze vznikl v roce 1947. Slovenští evangelíci žili sice v Praze a na území dnešní České republiky již po roce 1918, ale neměli vlastní sbor, a tak navštěvovali bohoslužby jiných sborů. V Praze se většinou Slováci scházeli na bohoslužbách Českobratrské církve evangelické (ČCE).

Po roce 1939 se muselo mnoho smíšených manželství vystěhovat ze Slovenska do Čech, čímž stoupl počet přistěhovalců. Další vlna stěhování ze Slovenska nastala po 2. světové válce, kdy Slováci osidlovali především pohraničí. V roce 1947 Slovenský evangelický sbor získal pro své působení kostel sv. Michala v Praze 1 Jirchářích, ve kterém působili do roku 1945 němečtí evangelíci, žijící v Praze.⁴⁸

Po roce 1989 je pro ECAV podstatná osoba amerického misionáře českého původu, jehož jméno zní James Alton Krikava. Tento farář z luterského wisconsinského synodu stál u vzniku tří současných sborů ECAV v ČR. První sbor je určen anglicky mluvícím v Praze, druhý je český sbor v Plzni a poslední český sbor v Praze. Všechny tyto tři sbory navazují na českou tradici luterských sborů.

2.3.2. Charakteristika a poslání ECAV v ČR

ECAV uznává za jediný a hlavní pramen víry pouze Písmo svaté, které je vykládáno v souladu s Knihou svornosti.

⁴⁸ HALUKA, P.: Slovenský evanjelický a.v. církevný zbor v Prahe. Praha 2007, s. 54–60

Šířit evangelium Ježíše Krista je hlavním posláním a také vyznávání a upevňování víry v Trojjediného Boha.

ECAV nemá vlastní teologickou školu, pouze úzce spolupracuje s Evangelickou bohosloveckou fakultou Univerzity Komenského v Bratislavě.

Církev vydává v ČR časopis *Evangelicus*.

Podle sčítání lidu z roku 2001 měl ECAV 14 914 členů.⁴⁹

2.3.3. Členství v mezicírkevních organizacích

ECAV v ČR je členem Ekumenické rady církví v České republice.

2.4. Luterské sbory v Českobratrské církvi evangelické

2.4.1. Evangelický sbor a. v. ČCE

Tento evangelický sbor se nachází Na Rozvoji v Českém Těšíně a je součástí Českobratrské církve evangelické. V současné době vede sbor Jiří Kaleta.

Sbor vznikl v březnu 1926, kdy se připojil k Deutsche – Evangelische Kirche in Böhmen, Mähren und Schlesien (DEK).

Tento sbor administrativně spadá pod ČCE v Praze, ale používá stejný kancionál a slouží stejné svátosti jako SCEAV. Liší se pouze v oděvu kněžích: kněží v tomto sboru nosí pouze talár.⁵⁰

2.5. Česká evangelická luteránská církev

Česká evangelická luteránská církev je výsledkem zahraniční misie ortodoxní luterské misijní společnosti *Thoughts of Faith* (Myšlení víry), která se zabývá misijní činností

⁴⁹ HALUKA, P.: Slovenský evanjelický a.v. cirkevný zbor v Prahe. Praha 2007, s. 100–101

⁵⁰ osobní rozhovor s Jiřim Kaletou

v zemích bývalého východního bloku. Tato společnost začala působit v Československu v roce 1990.

První bohoslužby se konaly v Plzni v roce 1991 a rok poté 1992 zde byla otevřena základní škola Martina Luthera a zdejší evangelický sbor byl veřejně představen jako Sbor svatého Pavla. V roce 1999 vznikla misijní stanice v Horní Bříze: sbor sv. Kříže. Další sbor byl založen v roce 2001 v Tlučné: sbor sv. Petra.

Církev má tedy 3 sbory a 3 duchovní. V roce 2002 byla Česká evangelická luteránská církev přijata za člena Konfesní evangelické luterské konference. V současnosti má tato společnost přibližně 143 členů.⁵¹

⁵¹ osobní rozhovor s vikářem Martinem Vršeckým

3. Rozdělení církve SCEAV roku 1991

3.1. Schizma z pohledu SCEAV

Před rokem 1989 se formovaly v rámci SCEAV jakési dva proudy, které zpočátku vedle sebe působily bez větších problémů. Po pádu totalitního režimu, tedy po sametové revoluci, však moderní proud zabývající se více charitativní a misijní činností (tzv. Misie) začal vystupovat proti původnímu konzervativnímu vedení církve. V čele konzervativního vedení stál Vilém Stonawski, zvolený na XVII. řádném Synodu 13.10.1989. Šlo tehdy o tajnou volbu mezi V. Kiedroněm (tehdejším biskupem) a V. Stonawskim (náměstkem biskupa). Stonawski byl zvolen počtem 23 hlasů. Šest lidí se vyslovilo proti a tři se zdrželi hlasování.⁵²

Někteří členové SCEAV očekávali, že po tomto zvolení nastanou změny uvnitř samotné církve. Ani rok po zvolení biskupa Stonawského však k žádným změnám nedošlo. Biskupovi Stonawskému a jeho náměstkovi K. Wojnarovi byla vytýkána nejen spolupráce se Státní tajnou bezpečností a záporný postoj k událostem okolo „sametové revoluce“, ale také liknavý přístup k rehabilitaci těch členů církve, kteří byli v minulosti diskriminováni. Biskup byl také kritizován za rozpuštění stavebně-hospodářské komise a za absolutní nezájem o navázání dialogu s Křesťanskými společenstvími. Proto na konci roku 1990 došlo ke zřejmému štěpení uvnitř církve a zformovala se skupina lidí, kteří otevřeně proti vedení církve vystupovali.

V roce 1991 byl napsán dokument „Výzva k očistě církve“, ve kterém bylo požadováno odstoupení samotného biskupa a jeho náměstka. K tomuto dokumentu se přihlásila většina duchovních, kurátorů sborů a postupně se k němu přihlásilo 15 z 19 sborů tehdejší SCEAV. Biskup Stonawski byl stále vyzýván k dialogu na pastorálních konferencích, dále byl určenými duchovními vyzván k utvoření kulatého stolu v církvi a také byl vyzván, aby svolal mimořádný synod. Biskup Stonawski všechny tyto výzvy odmítal.⁵³

⁵² informace z archivu SCEAV, poskytnuté od p.Pietaka

⁵³ Přítel lidu – przyjaciel ludu, časopis SCEAV, ročník 1993, č. 1, s. 5

V únoru roku 1991 jel biskup Stonawski do Austrálie, kam byl pozván na zasedání Valného shromáždění Světové rady církví. Po jeho návratu byla situace v SCEAV velmi napjatá. Proto biskup svolal na 28.února zasedání Církevní rady. Toto zasedání se mělo konat od 16:30 hod v Českém Těšíně. Zasedání Církevní rady se však nekonalo pro nedostačující počet členů.⁵⁴

Tři dny před tímto plánovaným zasedáním, tj. 25.února, pět členů Církevní rady (Jan Cieslar, Jiří Rucki, Jan Stebel, Bruno Rajdus a Adam Podola) svolalo vlastní mimořádné zasedání. Toto zasedání se konalo v Českém Těšíně v ulici Na Nivách. Počet přítomných byl postačující k tomu, aby bylo právoplatně usneseno, že se bude konat mimořádný synod. Datum konání tohoto synodu bylo stanoveno na 16. března 1991 v Třanovicích.⁵⁵

Biskup Stonawski odpověděl na toto mimořádné zasedání dopisem, který napsal 13.března 1991 všem sborům. V tomto dopise se odvolával na ustanovení §70 odst. 1, 2, 3 a §79 odst. 1. a 3. ústavy a nařídil že:

1. Pět členů Církevní rady, kteří si svolali vlastní mimořádné zasedání dne 25.února 1991, nemá oprávnění jednat jménem Církevní rady a svolávat jakákoli shromáždění. Protože svým jednáním porušili ústavu církve, přestávají být členy Církevní rady.
2. Farářům, kteří porušili slib poslušnosti biskupovi, se zastavuje hodnostní přídavek k základnímu platu. Vedoucím farářům nebo administrátorům, kteří jsou zodpovědní za normální chod sborového života bude až do odvolání vyplácen I. hodnostní stupeň.
3. Až do odvolání se nebudou konat v budově Církevní rady v Českém Těšíně v ulici Na nivách žádná shromáždění celocírkevního významu, včetně komisí Církevní rady.
4. V sále sboru v Českém Těšíně v ulici Na nivách se budou konat pouze sborová shromáždění.

⁵⁴ TROSZOK, D.: Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost, Praha 2002, s. 46

-
5. Předepsaným způsobem bude svolán mimořádný synod, který se bude mezi jinými naléhavými otázkami zabývat „Statutem Křesťanské společnosti“.⁵⁶

Pravděpodobně chtěl biskup tímto dopisem zabránit snahám o odstranění tehdejšího vedení SCEAV.

Na mimořádném synodu v Třanovicích, který se konal podle plánů dne 16. března 1991, bylo hlavním cílem odvolání biskupa a jeho náměstka z funkce. Jako stěžejní důvod bylo uvedeno, že oba odmítli odstoupit z funkce v době, kdy byl sepsán dokument „Výzva k očistě ve vedení církve“.

Na tomto mimořádném synodu bylo přítomno 23 členů z celkového počtu 35, tedy dvě třetiny všech synodalů.⁵⁷ Z toho 22 členů se vyslovilo pro, a tedy:

1. Synod schválil právoplatnost svolání zasedání Církevní rady 25. února a 5. března 1991 a právoplatnost rozhodnutí Církevní rady o svolání synodu nadpoloviční většinou členů Církevní rady.
2. Synod konstatoval, že svolání mimořádného synodu je jediným právním řešením vyhrocené situace v církvi.
3. Synod schvaloval program jednání, který mu byl předložen.
4. Synod schvaloval mimořádnost způsobu zahájení a vedení Synodu (nebyl přítomen biskup, náměstek ani kurátor církve).

V závěru mimořádného synodu v Třanovicích byl tajným hlasováním odvolán Vilém Stonawski z funkce biskupa a K. Wojnar z funkce náměstka. 22 hlasů se vyslovilo pro odvolání, nikdo nehlasoval proti, a jeden člen se zdržel hlasování.⁵⁸ Původní biskup pan Stonawski byl tedy odvolán, ale nebyl zvolen nikdo nový. Jakýmsi prozatímním správcem církve se stal senior Vladislav Volný.

⁵⁵ Přítel lidu – przyjaciel ludu, časopis SCEAV, ročník 1993, č. 1, s. 5

⁵⁶ TROSZOK, D.: Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost, Praha 2002, s. 47

⁵⁷ Přítel lidu – przyjaciel ludu, časopis SCEAV, ročník 1993, č. 1, s. 5

⁵⁸ TROSZOK, D.: Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost, Praha 2002, s. 47

V létě 1991 začala jednání o zvolení nového biskupa. Vedení SCEAV se obrátilo na představitele sousedních evangelických církví augsburského vyznání s prosbou o pomoc. Kvůli tomu generální biskup Slovenské evangelické církve augsburského vyznání svolal do Bratislavy schůzku biskupů ze sousedních církví. Za evangelickou církev augsburského vyznání v Rakousku se zúčastnil Dieter Knall, za evangelickou augsburskou církev v Polsku to byl Jan Szarek a za ČR byl pozván nejen odvolaný biskup V. Stonawski, ale i zástupci vedení církve – pastoři J. Cieslar, S. Pietak a senior, pověřený vedením církve, V. Volný. Závěrem tohoto jednání bylo svolání dalšího mimořádného synodu za účelem zvolení biskupa.

Členové Církevní rady V. Volný, J. Cieslar, S. Pietak a Č. Santarius odjeli za tehdejším tajemníkem pro Evropu Světového luterského svazu v Ženevě Tiborem Görögem. Pan Görög v době jejich návštěvy dohodl termín synodu s V. Stonawskim. Tento synod měl být svolán oběma stranami a konal se 15. listopadu 1991 v Českém Těšíně.

Tohoto synodu se zúčastnilo 24 z 35 synodalů. Z hostů byli přítomni: generální biskup SLECAV P. Uhorskai, zástupce evangelické církve augsburského vyznání v Polsku Jan Gross, tajemník pro Evropu Světového luterského svazu T. Görög. Členové tohoto synodu byli tázáni, zda uznávají právoplatnost všech usnesení, která byla tématem mimořádného synodu v Třanovicích dne 16. března 1991, včetně odvolání V. Stonawského a K. Wojnara z jejich funkcí – 24 hlasů hlasovalo pro. Dále následovala tajná volba biskupa a jeho náměstka, při které byl zvolen hlavním kandidátem na biskupa Vladislav Volný a do funkce jeho náměstka J. Cieslar – 24 synodalů hlasovalo pro.⁵⁹

Podle tvrzení SCEAV však odvolaný biskup Stonawski odmítl ze své funkce odejít. Měl podporu u některých duchovních ve čtyřech sborech, a sice v Českém Těšíně, Třinci, Bystřici a Hrádku. Za nejvíce napjatou je považováno období, kdy ve Třineckém sboru bez vědomí Církevní rady převzal administraci sboru Jan Niedoba. Na to okamžitě odpověděla Církevní rada a jmenovala novým administrátorem sboru Stanislava Pietaka.

Jelikož i nadále panovaly v církvi neshody, rozvázalo vedení církve pracovní poměry s duchovními, kteří stáli na straně bývalého biskupa Stonawského. Podle všeho byl tento čin pro tyto duchovní jakýmsi prvním impulsem k založení vlastní církve. Bývalé ve-

dení v čele s V.Stonawskim začalo shánět potřebných deset tisíc podpisů, nutných k registraci nové církve. To se posléze podařilo a dne 19. ledna 1995 byla církev zaregistrována pod názvem Luterská evangelická církev augsburského vyznání (LECAV).⁶⁰

3.2. Osobní vyjádření k celé problematice od emeritního biskupa LECAV Mgr. Ing. Viléma Stonawského – dopis ze dne 2. 1. 2008

Příčiny, které vedly k rozdělení Evangelické augsburské církve ve Slezsku je třeba hledat v minulosti. Proto se chci jen okrajově o těch nedávných zmínit.

Chci začít od konce první světové války. Po rozpadu rakousko-uherské monarchie byl o Těšínské Slezsko spor mezi nově vzniklými státy: Československou a Polskou republikou. Tehdejší nacionalismus (nejen ve Slezsku) přispěl ke vzniku druhé světové války. Doplátily na to také církve v tehdeším Československu.

V evangelických církvích se rovněž začal uplatňovat nacionalismus a tak vznikla Českobratrská evangelická církev, Deutsche Evangelische Kirche a Evangelická augsburská církev ve východním Slezsku. Tato sice neměla ve svém názvu polská, avšak ve skutečnosti v ní ten polský nacionalismus také silně převládal. K němu se přidal šovinismus, protože polská menšina se cítila ukřivděna tím, že východní Slezsko nebylo přiděleno Polské republice. Proto, když se naskytla příležitost v roce 1938, se Poláci, spolu se Slováky, Němci a Maďary, přičinili o rozpad Československé republiky.

Vůdci evangelické církve po jedenáctiměsíčním jásání, kdy těšínské Slezsko patřilo Polsku, vystřízlivěli – buď v koncentračních táborech nebo jiní naštěstí jen tím, že byli vystřídáni německými faráři. Těšínské Slezsko se totiž stalo součástí Německé říše a Evangelická církev pozbyla svou samostatnost. Stala se součástí Německé krajové evangelické církve se sídlem ve Vratislavi (Evangelische Landeskirche Schlesiens mit dem Sitz in Breslau).

⁵⁹ Přítel lidu – przyjaciel ludu, časopis SCEAV, ročník 1993, č. 1, s. 5

⁶⁰ TROSZOK, D.: Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost, Praha 2002, s. 48

Toto mělo za následek, že občané, kteří nepřijali německé státní občanství, byli zbaveni občanských práv, jejich majetek byl zkonfiskován a mnozí byli deportováni na nucené práce do Říše nebo pracovali ve zdejším průmyslu s tím, že jim byla mzda krácena o 15 % při stálém ohrožení, že budou zatčeni na základě podezření ze sabotáže nebo budou deportováni na nucené práce. Většina proto přijala tzv. Volkslist (občanství s omezením, zda se jako Němci osvědčí). Muži, ale také i některé ženy, museli narukovat do německé armády. To byl rovněž i můj úděl. Musel jsem narukovat jako sedmnáctiletý kluk, poněvadž můj otec přijal Volkslist.

Pro zajímavost můj další osud byl ten, že jsem byl na italské frontě Angličany zajat. V zajateckém táboře Angličané provedli mezi zajatci segregaci podle předválečné státní příslušnosti. Jelikož já jsem měl před válkou po rodičích polskou státní příslušnost, byl jsem postaven před volbu, zda chci zůstat jako Němec v zajateckém táboře nebo se dobrovolně přihlásím do polské zahraniční legie, známé jako Andersovci, jejíž příslušníci dobyli italské Monte Casino. Pokládal jsem za svou povinnost se přihlásit do legie a domů jsem se přes Skotsko a Polsko vrátil v roce 1946 jako polský legionář.

Měl jsem samozřejmě potíže, o nichž se podrobně nebudu zmiňovat. Snad z hlediska církevního by mohlo být zajímavé, že jsem původně nechtěl studovat teologii. Dostal jsem se na teologickou fakultu do Bratislavy jen proto, že jsem byl z Vysoké školy věd hospodářských v Praze během prověrky v roce 1950 vyloučen (po revoluci v roce 1989 jsem však byl rehabilitován a byl mi udělen titul inženýra) a pouze teologická fakulta v Bratislavě mně otevřela brány k dalšímu vzdělávání. V Praze to v té době nebylo možné.

Po tomto exkursu zpět k tématu. Po druhé světové válce byl majetek Evangelické luter-
ské církve na základě dekretů prezidenta Beneše zkonfiskován jako německý a přidělen do zprávy Českobratrské církve. Všechny farnosti obsadili čeští faráři, kteří většinou pocházeli z těšínského Slezska, během války však působili v Protektorátu Čech a Moravy.

Evangelíci tyto faráře bojkotovali a byli poslušní těm, kteří byli před válkou zvolenými pastory ve sborech. Začal boj, který ukončil únor 1948, kdy v Československé republice převzali moc komunisté a registrovali evangelické sbory ve Slezsku jako Slezskou cír-

kev evangelickou a. v. v Československé republice. Jednalo se po právní stránce o velmi choulostivou záležitost.

I když se ve skutečnosti jednalo o církevní majetek, na který se vztahovaly dekrety prezidenta Beneše, po stránce právní to musela být jiná církev, aby tento majetek byl vyjmutý z jurisdikce těchto dekretů. Proto církev musela změnit název z Augsburské na Slezskou a původních sedm velkých sborů muselo být rozděleno na sedmnáct menších sborů. Později se k církvi ještě připojily dva německé sbory, ke kterým přináleželi evangelíci, kteří obdrželi československé státní občanství.

Tímto aktem měl být vyřešen problém evangelíků na těšínském Slezsku, ale nebyl. Vznikly nové problémy a těžkosti, což je vlastně církvi pána Ježíše Krista dáno tím, že bude mít ve světě, ve kterém je cizím tělesem, vždy potíže.

Já to vidím tak, že v církvi budou vždy takoví, kteří budou plakat, když by se měli radovat a budou se radovat, když by měli plakat. Mám zde na mysli slova pána Ježíše, které řekl svým učedníkům na rozloučenou (Jan 16,20).

V naší evangelické církvi vzniklo před válkou tzv. letniční hnutí a také Křesťanské společenství. Ti první se neúčastnili církevního života, ale oficiálně z církve nevystoupili. Ti druhí byli vzornými členy svých sborů – první na bohoslužbách, první ve službě, horlivě se zúčastňovali biblických hodin a žádali, aby slovo boží zvěstovali i laici.

To se některým farářům nelíbilo a v některých sborech docházelo k menším či větším těžkostem, které však nevedly k žádným větším konfliktům. Větší konflikty byly národnostního rázu mezi Čechy a Poláky – zvláště těmi, kteří navštěvovali a později absolvovali české školy a tudíž žádali, aby byli confirmováni v českém jazyce. Spor s církevníky německé národnosti existoval pouze v Českém Těšíně, kde si každá národnost postavila svůj chrám a každý se hlásil buď k jedné nebo k druhé církvi.

Po druhé světové válce se situace radikálně změnila. Jednak zde panovala nevraživost mezi těmi, kteří měli německé občanství, Poláky a také Čechy, kteří přišli z Protektorátu. Účinným nástrojem stupňované nenávisti byla rehabilitace těch, kteří měli německé občanství a žádali o československé a také těch, kteří se vrátili jako vojáci z německých zajateckých táborů a legionářů z polských legií, kteří se nadále hlásili

k polské národnosti. Evangelické církve se tyto problémy také bolestně dotýkaly, zvláště po komunistickém puči, kdy došlo k reorganizaci sborů.

Na základě zákona o hospodářském zabezpečení církví byli ve Slezsku členové letničního hnutí nuceni se připojit k některé z registrovaných církví a připojili se k Jednotě Českobratrské, která se přejmenovala na Církev bratrskou. Členové Křesťanského společenství, kteří se považovali za pietisty, ve Slezské církvi evangelické a v. zůstali, avšak zákeřnou manipulací komunistického režimu se stali opozicí k státem uznané Slezské církve evangelické a v.

Ve skutečnosti tvořili „pátou kolonu“, která působila vedení církve ustavičné problémy. Toto hnutí se stalo nebezpečné tím, že se k němu připojili někteří faráři, kteří své důvěřivé ovečky naváděli proti farářům – zvláště těm, kteří zastávali různé církevní funkce. O nich vynášeli na světlo jejich skutečné či domnělé prohřešky a také je obviňovali z kolaborace s režimem, škodíce tak církvi.

Manipulace režimu byla jednoduchá. Církevní shromáždění mohl vést na území sboru pouze farář, který měl státní souhlas. Duchovní nebo laik bez státního souhlasu veřejně působit nesměl. Členové této opozice podle potřeby měnili svůj název. Sjednotili se posléze na názvu „Misie“ (toto uskupení se chovalo v době komunistického režimu jako „pátá kolona“. Přijímalo podle potřeby různá označení, např. laičtí pracovníci. Posléze přijatý název Misie budu nadále používat i já).

Komunistický režim jim mnohé přestupky toleroval. Jako jeden z mnoha příkladů uvádím následující: na území sboru bez vědomí tamního faráře se konalo církevní shromáždění za účasti laiků i faráře z jiného sboru, stoupence Misie. O tomto shromáždění někdo informoval patřičné úřady. Potrestán byl farář, jelikož byl na základě státního souhlasu za shromáždění zodpovědný. Shromáždění se konalo v soukromém domě, tudíž bylo protizákonné a mohlo mít i protistátní podtext. Těm, kteří se tohoto shromáždění zúčastnili i těm, kteří ho zorganizovali, se zpravidla nestalo nic – to byla součást manipulace komunistického režimu.

Tento režim nemusel mít žádného placeného agitátora, některý z členů Misie to úřadům osobně „donesl“. Mohu to tvrdit, neboť jsem byl nejednou „na koberečku“, kde mně byla opětovně ukázána listina s podpisy, takže jsem mohl identifikovat podepsané osoby.

Mnozí poctiví členové Misie pak podezírali svého pastora sboru, že to on zakazuje podobná shromáždění.

Čas od času byl také misijním farářům odebrán státní souhlas. Ale aby byly účty vyrovnané, musel se vedoucí církve Dr. Josef Berger vzdát na čas své funkce a dva faráři byli na základě provokace uvězněni. Další tři faráři ztratili státní souhlas – jeden na tři roky, druhý na šest měsíců a třetímu bylo nabízeno místo duchovního v jiném sboru, s čímž nesouhlasil. Posléze po nějaké době obdržel státní souhlas v Českobratrské církvi. Přesto všichni tři nadále vedli různá shromáždění v soukromých domech. Byla to velmi perfidní hra, o které pánové na západě neměli ve své naivitě tušení. Slyšel jsem známé rčení „die Spitzen sind Spitzel“ (špičky jsou donašeči). Neříkám, že tací neexistovali, ale to je již záležitost svědomí jednotlivců.

Těchto několik příkladů uvádím proto, abych dokumentoval příčiny, které vedly k rozdělení evangelíků po tzv. sametové revoluci. Významný byl také rok 1968, tedy „Pražské jaro“, kdy členové Misie se ihned připojili k aktivistům Pražského jara a obviňovali vedení církve z kolaborace. Tehdejší biskup Jiří Cymorek také nechtěl zůstat v pozadí, a na náměstí v Českém Těšíně pronesl plamennou řeč na podporu Alexandra Dubčeka (vím o tom z vyprávění biskupa Cymorka, jelikož já osobně jsem nebyl přítomen. Jeho řeč byla tehdy nahraná na magnetofonový pásek a po tzv. normalizaci mu byla předložena s oznámením, že mu nebude udělen státní souhlas k volbě biskupa na další šestiletou kadenci. Zemřel ještě jako biskup. Misie se přeorientovala v souladu s normalizací, neboť pro komunistický režim byla stále jako „pátá kolona“ užitečná. Jejím členům se nestalo nic).

Zde také vstupuje do hry moje úloha. Obdržel jsem stipendium Světové rady církví v Ženevě k postgraduálnímu studiu teologie v Anglii. Odlétal jsem do Londýna 1. 1. 1968. V Anglii bylo známo již v březnu téhož roku, že Sovětský svaz nedovolí, aby se Československo odtrhlo od východního bloku. Já sám jsem v emigraci zůstat nechtěl, spatřoval jsem svoje místo doma v církvi, a tak jsem se vrátil. Snad byl tento krok později považován za loajalitu vůči režimu. Světský člověk by řekl náhoda nebo osud. Já nechci používat mocných slov. Byl jsem vikářem, neměl jsem zájem o vedoucí místo v církvi ani o církevní kariéru, jednoduše mi byla dána možnost studovat v Anglii a tomuto pokušení jsem neodolal.

Stalo se však, že zemřel biskup, který podle tradice byl také farářem v českotěšínském sboru a jeho místo bylo prázdné. Nový biskup nechtěl opustit svůj sbor a proto jsem byl já, jako dlouholetý vikář, víceméně donucen kandidovat na místo vedoucího faráře v Českém Těšíně. Zároveň jsem byl zvolen náměstkem biskupa, neboť v kanceláři Církevní rady musel být vždy někdo přítomen, a také podle ústavy naší církve v době nepřítomnosti biskupa spravoval církev jeho náměstek. Byl jsem náměstkem biskupa celkem tři kadence, tj. 18 let.

V roce 1989 vypršela šestiletá kadence biskupa. Volba nového se měla konat v květnu. Synod však nemohl být svolán, jelikož vláda ČSSR nestihla projednat státní souhlas k volbě biskupa – poprvé totiž v historii naší církve byli na post biskupa dva kandidáti. Mne za kandidáta navrhla pastorální konference. Synod se konal až 13.10.1989, já jsem na něm obdržel 24 hlasů, protikandidát 6 hlasů a 3 hlasy byly neplatné. Uvedení do funkce se konalo 2. 12. 1989. V té době však již Misie proti mně vznesla obvinění, že jsem byl odpovědný za všechna utrpení, která církev během komunistického režimu prožívala.

Obvinění mne a mého náměstka se stupňovala a vyvrcholila během mé účasti na valném shromáždění Světové rady církví, které se konalo v roce 1991 v Austrálii. Tehdy Misie rozeslala všem členům tzv. Výzvu k očistě ve vedení Slezské církve evangelické a. v.⁶¹, ve kterém mě a mého náměstka obvinila z kolaborace s komunistickým režimem. K tomu chci podotknout následující: byl jsem zvolen biskupem několik dnů před sametovou revolucí. Podle ústavy naší církve měl biskup v devítičlenné církevní radě pouze jeden hlas, takže jsem sám nemohl prosadit žádné rozhodnutí proti většině. Je skutečně projevem nejen nekřesťanského postoje, ale arogance nejvyššího stupně těch, kteří se po vzoru farizejů na rozích ulic modlili, aby je lidé obdivovali. Náměstka biskupa Mgr. Karla Wojnara svým jednáním přivedli do psychiatrického ústavu a následně k brzké smrti.

Po mém návratu ze zasedání v australském městě Canberra po mně „výkvět“ Misie požadoval vrácení úředních klíčů a razítek. Když jsem se jejich projevům arogance, hraničících s násilností, nepolekal a jejich požadavkům nepodleh, svolal jsem mimořádné

⁶¹ Doklad č. 1 – archiv Viléma Stonawského, viz přílohy

zasedání církevní rady podle ústavy⁶² poštou (datum poštovního razítka při odeslání musí být nejméně čtvrtý den před zasedáním). Pětice členů církevní rady (nevím, kdo zasedání svolal, ani kde se konalo) se v tentýž den sešla a vypracovala protiústavní usnesení⁶³. Navíc pošta, kde ředitelkou byla bývalá zuřivá komunistka, blokovala veškerou mou poštu, takže jsem se ocitl v úplné izolaci. Následně se konal protiprávní mimořádný synod, který se usnesl o mém a náměstkově odvolání⁶⁴.

Následovaly požadavky na odevzdání kanceláře církevní rady. Když jsem nereagoval, misijní předvoj násilníků vylámal zámky a do budovy církevní rady vtrhl. Policie mlčela s odůvodněním, že se jedná o vnitřní záležitost církve, do které jí nepřísluší zasahovat. Misie okupovala budovu církevní rady a nerespektovala nařízení ministerstva kultury s tím, že se jedná o vnitrocírkevní spor, který je možné řešit buď dohodou nebo rozsudkem nezávislého soudu⁶⁵. Navíc měla přístup ke všem dokumentům a jednala legálně jménem církve doma i v zahraničí. V klidu falšovala protokoly anebo se vymlouvala na mne, že jsem je předčasně odstranil. Ministerstvo kultury Československa vyplácelo všem duchovním v té době základní mzdy bez hodnostních příplatků.

Mezitím se do sporu vložil pravděpodobně Světový luterský svaz v Ženevě (SLS) a na jeho popud svolal generální biskup Uhorskaj do Bratislavy schůzku sousedních luterských biskupů se mnou, biskupa Szarka z Polska a biskupa Knalla z Rakouska, který byl zároveň členem exekutivy SLS. Byla tam také reprezentace Misie, která se však jednání biskupů neúčastnila. S návrhem biskupa Knalla, abych svolal mimořádný synod a tam položil otázku důvěry, jsem souhlasil. Přítomní zástupci Misie však tento návrh kategoricky zamítli s tím, že jejich usnesení o mém odvolání je platné a nezvratné. S tím jsem se rozešli.

Následovaly telefonáty mezi mnou a tajemníkem SLS pro Evropu Tiborem Görökem (bývalým generálním tajemníkem Křesťanské mírové konference se sídlem v Praze), který se mnou nejednal čestně. Na mou námitku, že nemohu svolat synod, když nemám seznam členů a prakticky jsem odvolán, následovaly pouze telefonáty, nikoli konkrétní

⁶² Doklad č. 2 – archiv Viléma Stonawského, viz Příloha č. 3

⁶³ Doklad č. 3 – archiv Viléma Stonawského, viz Příloha č. 4

⁶⁴ Doklad č. 4 – archiv Viléma Stonawského, viz Příloha č. 5

⁶⁵ Doklad č. 5 – archiv Viléma Stonawského, viz Příloha č. 6

písemná pověření o mé platné hodnosti biskupa. Uskutečnilo se i několik jednání, která však nevedla k ničemu. Nakonec Görök svolal synod (opět protiústavní, jelikož nebyl svolán mnou) a na tomto synodu byl zvolen biskupem Vladislav Volný, což potvrdil opět protiprávně SLS. Podle jejich ústavy přitom členské církve jsou suverénní a SLS nemá právo zasahovat do vnitřních záležitostí členských církví.

Ministerstvo kultury Československa se již necítilo vázané svým usnesením (viz Příloha č. 6 – doklad č. 5), pošta v Českém Těšíně mně rozhodnutí SLS doručila po uplynutí lhůty třiceti dnů, takže jsem se nemohl odvolat. V této situaci jsem dospěl k přesvědčení, že nemá cenu dále usilovat o nějaké spravedlivé řešení a také jsem začal uvažovat, co asi způsobilo, že já, bezvýznamný biskup malé bezvýznamné církve, jsem se stal terčem takového spiknutí. Dokonce i německý Frankfurter Allgemeine o mne napsal, že jsem byl zbaven funkce biskupa kvůli své minulosti. Nejsem si vědom, o jakou minulost se jedná.

Logickým důsledkem pak bylo i mé zproštění z funkce pastora českotěšínského sboru, které pak vedlo k přípravám registrace odtržené církve. Tato registrace však nebyla bezproblémová. Pokud se jednalo o mne, bylo mi tehdy 65 let a uvažoval jsem o odchodu do penze. Měl jsem mnoho přátel v zahraničí, takže bych mohl i sloužit v nějakém sboru, který tvořili např. emigranti z východních států, okupovaných komunisty. Existovali však faráři, kteří nepodepsali zmíněnou Výzvu k očistě ve vedení Slezské církve evangelické a. v. a naléhali na mne, že mně přísahali poslušnost a že nemohou zradit evangelíky, kteří nesympatizovali s Misií a že bychom se měli odloučit.

Podle zákona by bylo možné se zaregistrovat při předložení 10 000 podpisů plnoletých občanů České republiky s podmínkou, že se vzdáme veškerého církevního majetku. Žel moji kolegové tuto podmínku nebrali vážně a v každém případě své „ovečky“ řádně neinformovali.

S velkým elánem jsme v krátké době shromáždili 10 000 podpisů pro novou církev, která se měla jmenovat Evangelická církev augsburského vyznání v České republice. Nevěděl jsem však, že týden před předložením naší žádosti o registraci se pod tímto názvem zaregistroval slovenský pražský sbor. Nevím, podle jaké právní ústavy se tak stalo, nicméně jsme museli název církve změnit a sbírat nové podpisy. Nebylo to jednodu-

ché, ale zvládli jsme to a dokonce jsme shromáždili více podpisů, než bylo nutné. Registrování jsme byli dne 19. 1. 1995 jako Luterská evangelická církev a. v.

Těžkosti však nekončily a já ze zkušenosti dokládám, že nevěřím, že v našich poměrech vůbec někdy skončí. Když bylo třeba naplnit podmínky registrace a odevzdat Slezské církvi církevní objekty těch sborů, které se k Luterské církvi připojily, pak církevníci procitli a rozhodli se, že kostely neodevzdají a naopak je budou bránit. V této situaci jsem byl předvolán na Ministerstvo kultury s výhružkou, že pokud podmínky nesplníme, bude nám registrace odňata. Uprosil jsem úředníky, aby ještě posečkali, dokud se nepokusím najít nějaké řešení spolu se SLS v Ženevě. Následně k nám přijela ze Švýcarska delegace, která dojednala podmínky společného užívání kostelů a farních budov. Nájemné smlouvy sbory uzavřely jednotlivě.

Bolestná fáze rozdělení církví na českotěšínsku byla tedy dokončena, ale ne na dlouho. Nevraživost příslušníků církve v některých sborech působila farářům velké obtíže a můj tehdejší pomocník a pozdější nástupce p. Niedoba neměl odvalu s těmito příslušníky komunikovat. Ponechal je v domnění, že kvůli mne ztratili církevní majetek a že jsem jim lhal.

Uznal jsem, že nemá smysl ve službě setrvávat nadále ve službě a předčasně jsem odstoupil z funkce biskupa Luterské evangelické církve. Odstoupil jsem i z funkce pastora. Jsem v důchodu, je mi 81 let a věnuji se překládání knih z angličtiny do polštiny. Pro budoucí historiky (bude-li zájem) jsem napsal své paměti, které zatím nejsou přístupné.

3.2.1. Stanovisko k rozdělení církve biskupa SCEAV Mgr. Stanislava Pietaka PhD. – dopis ze dne 1. 2. 2008

Odštěpení části ze Slezské církve evangelické a. v. a založení Luterské evangelické církve a. v. začátkem devadesátých let minulého století je trpkou zkušeností místních věřících. Část církve, která byla za totality utiskována, zůstala věrna dědictví předků a usilovala o zachování celistvosti církve. Nicméně lidé, kteří v ilegalitě pracovali pro rozvoj církve bez jakýchkoli politických ambicí s čistým zájmem o rozvoj církve, v době nastalé svobody usilovali o vyrovnání s minulostí.

V době uskutečňování ateizačních plánů komunistické vrchnosti církví byla pod prostředním dohledem církevních tajemníků a Státní tajné bezpečnosti. Vzdělávání vedoucích mládeže, učitelů nedělních besídek, organizování tajných pobytů evangelické mládeže, duchovní a teologická příprava pracovníků církve do služby na biblických hodinách a další činnosti vykonávali pastoři a zkušení pracovníci.

Naopak někteří duchovní donášeli na ty, kteří se nepodřídili státní kontrole a pracovali v církvi, aniž by k tomu měli státní souhlas. Toto byla jedna z příčin napětí v době nastalé svobody. Církev v zájmu dalšího rozvoje se snažila o záměnu vedení, aniž by se někomu chtěla mstít. Část duchovních tento proces neuznala a založila novou církev pod názvem Luterská evangelická církev augsburského vyznání. Všichni zakládající pastoři této církve byli registrovanými spolupracovníky StB. Rovněž do nového vedení Slezské církve evangelické a. v. se dostal duchovní, který měl podobnou minulost, proto je na obou církvích, aby se s tím čestně vypořádaly a činily pokání. Stejně se to týká i jiných.

Evangelíci a. v. po I. světové válce v Československu nedosáhli rovnoprávný statut s jinými registrovanými církvemi. Za druhé světové války všichni místní faráři (vyjma dvou, kteří pracovali pod dohledem) byli zbaveni úřadu, někteří zahynuli v koncentračních táborech, jiní se z nacistických vězení nebo nucených prací dostali zpátky, ale po válce církve opět neúspěšně zápasila o uznání. Dokonce kostely, které postavili místní lidé a byly proti jejich vůli zapsány do Německé evangelické církve, byly zestátněny. V roce 1948 se evangelíci a. v. registrovali ve Slezské církvi evangelické a. v., jelikož vláda tuto církev chtěla prostorově omezit, ale ti, kteří byli za války pronásledováni (J. Berger, V. Santarius), se stali také terčem komunistické šikany. Všechny tyto okolnosti prověřovaly soudržnost církve.

Pán Bůh skrze evangelickou církev a. v. národům v naší zemi v dějinách mimořádně žehnal. Věřím, že navzdory zápasům i jejich následkům, kterým církev musela čelit a stále se s nimi vypořádává, má v této společnosti důležité poslání a budoucnost. Biblické poselství s reformačním důrazem na spasení z Boží milosti skrze Ježíše Krista je živé a probouzí k duchovnímu životu. Jsme otevřeni ke spolupráci se všemi církvemi, které respektují Písmo svaté jako svrchovanou autoritu v záležitostech víry, a zvláště s církvemi konfesně příbuznými. Mám naději, že naše cesty se budou opět sblížovat.

4. Dotazník

4.1. Struktura a hodnocení dotazníku

Dotazník byl určen pouze členům luterských církví a ČCE. V počtu vždy dvaceti kusů byly obeslány: SCEAV (Slezská církev evangelická a. v.), LECAV (Luterská evangelická církev a. v.), ECAV (Evangelická církev a. v.), ČCE (evangelický sbor a. v. Česko-bratrské církve evangelické) a sbor CELC (Česká evangelická luteránská církev).

Dotazník byl předán elektronickou poštou a osobním kontaktem. Jelikož se jednalo o problematiku vzájemných vztahů mezi jednotlivými luterskými církvemi a sbory, nebyli osloveni členové jiných církví ani laická veřejnost. V dotazníku bylo položeno sedm otázek všem věkovým skupinám, bez rozdílu pohlaví a postavení v rámci církve (sboru).

Celkem bylo zasláno a předáno 100 ks dotazníku, vyplněných se vrátilo 73 ks.

4.1.1. Hodnocení dotazníku v procentech:

Tab. č. 1 Dotaz na upřesnění náboženské příslušnosti

Náboženská příslušnost	Procenta
SCEAV	14%
LECAV	10%
ECAV	33%
ČCE	24%
CELC	19%

Tab. č. 2 Dotaz na věk

Věk	Procenta
20–30	11%
31–40	18%
41–50	22%
51–60	21%
61–více	28%

Tab. č. 3 Dotaz na pohlaví

Pohlaví	Procenta
Muž	45%
Žena	55%

4.1.2. Hodnocení dotazníku slovem:

Otázka č. 1 se týkala upřesnění náboženské příslušnosti. Nejvíce dotazníků vyplnili členové ECAV, nejméně SCEAV.

Otázka č. 2 se týkala vztahu k ostatním luterským církvím v ČR.

Členové SCEAV odpovídali převážně, že jejich vztah k ostatním církvím je spolupracující, dobrý, s LECAV však skeptický.

Členové LECAV odpovídali, že jejich vztah je sice dobrý, avšak jejich církve nebyla přijata do Ekumenické rady a tak by jejich vztah měl být spíše negativní.

Členové ECAV odpovídali, že jejich vztah je dobrý, respektující, tolerantní, jeden člen uvádí, že se pokouší o spolupráci se SCEAV.

Členové ČCE odpovídali, že jejich vztah je ucházející, kladný, dobrý.

Členové CELC odpovídali, že jejich vztah je nulový, neboť nejsou v kontaktu s ostatními církvemi v ČR, někteří respondenti uvádějí, že jejich vztah je stejný jako ke kterékoli jiné křesťanské církvi.

V otázce č. 3 byl respondent tázán, zda-li měl možnost se setkat s ostatními luterskými církvemi v ČR a kde.

Členové SCEAV odpovídali: ano, při rodinných oslavách nebo na ekumenické konferenci v Polsku, při společných evangelizačních akcích, koncertech, bohoslužbách, na pohřbu.

Členové LECAV odpovídali: ano, při bohoslužbách, soukromých setkáních, přátelských setkáních.

Členové ECAV odpovídali: 50% ne – zatím jsem neměl(a) možnost, 50% ano – na Slovensku nebo při ekumenické bohoslužbě, při výročí sboru, náhodné návštěvě jiného kostela.

Členové ČCE odpovídali: ano, při aliančním modlitebním týdnu, společné bohoslužbě ve sboru, při osobním setkání.

Členové CELC odpovídali: ne, v Čechách nikdy, pouze v zahraničí.

V otázce č. 4 byl respondent tázán, zda zná ostatní luterské církve v ČR a jaký je jeho vztah k nim.

Členové SCEAV odpovídali: ano, znám LECAV, ke kterému je vztah negativní, skeptický nebo neutrální a ECAV, ke kterému je vztah přátelský. Jeden respondent uvádí, že ví o existenci CELC.

Členové LECAV odpovídali: ano, znám ECAV, ke kterému je vztah přátelský a SCEAV, ke kterému je vztah neutrální.

Členové ECAV odpovídali: 85% neznám jiné církve, 10% znám SCEAV, ale nemám k nim žádný vztah a 5% znám všechny v ČR působící v ČR a sleduji jejich činnost.

Členové ČCE odpovídali: ano, znám SCEAV a můj vztah je kladný, výborný, přátelský.

Členové CELC odpovídali: ne, v Čechách nikoho neznám a tedy nemám k nikomu žádný vztah.

Otázka č. 5 se týkala možnosti budoucí jednoty luterských církví v ČR, jako např. organizační sjednocení do jedné církve, spolupráce, vzájemné plné uznání.

Členové SCEAV odpovídali: spíše ne. Jeden respondent se však domnívá, že luterské církve se vzájemně uznávají, ale jednotu nastolit nelze – pouze teoreticky.

Členové LECAV odpovídali: spíše ne. Jednota je v nedohlednu, snad v příští generaci. Jeden respondent se domnívá, že organizační sjednocení není reálné ani žádoucí, avšak do budoucna by měly církve více spolupracovat.

Členové ECAV odpovídali: 70% se domnívá, že ne, 30% se domnívá, že formou misí a na poli diakonie spolupráce existuje již dnes, mohla by se však zlepšit pomocí vzájemné tolerance a diskuse.

Členové ČCE odpovídali: spíše ne, pouze pokud by to byla boží vůle. Organizační sjednocení by potřebné bylo, chybí však snaha.

Členové CELC odpovídali: ne. Jeden respondent odpověděl, že tomu tak je především kvůli představitelům ostatních luterských církví v ČR. Pokud by však v čele těchto církví stáli skuteční křesťané, pak spolupráce by byla žádoucí.

Otázka č. 6 navazovala na předešlou otázku, týkající se možnosti budoucí jednoty luterských církví v ČR – respondent měl v případě kladné odpovědi navrhnout, jakým způsobem by toho bylo možno dosáhnout.

Členové SCEAV odpovídali: spíše ne. Jeden respondent se však domnívá, že ECAV a SCEAV jsou si blízké i teologicky, není zde závažnější překážka bránící jejich spojení kromě prostorové vzdálenosti působišť obou církví; problém LECAV se může vyřešit generační obměnou jejího vedení a teologicky obdobným směřováním, jaké je u ECAV a SCEAV – nyní má zato, že teologické směřování LECAV je nevyhraněné a nepředvídatelné a její představitelé jsou pro řadu členů SCEAV (a patrně i ECAV) nepřijatelní pro svou minulost, kdy aktivně kolaborovali s komunistickým režimem.

Členové LECAV odpovídali: spíše ne. Jeden respondent se domnívá, že by to bylo možné jedině v upřímném pokání SCEAV a LECAV, ale zatím chybí ochota a vůle (podle respondenta je na obzoru spíše zánik LECAV).

Členové ECAV odpovídali: z oněch 30% kladných odpovědí, se téměř všichni domnívají, že budoucí jednota závisí na lidech, kteří církve vedou a povedou.

Členové ČCE odpovídali: spíše ne. Jeden respondent se domnívá, že církve jsou jako větve na jednom stromě, každá větev má své poslání a není rozumné je svazovat.

Členové CELC odpovídali: ne. Někteří se však vyjádřili, že by bylo vhodné více ustoupit druhým, nastolit větší lásku a respekt k ostatním.

4.1.3. Závěr dotazníku

Z dotazníků vyplývá, že mezi členy SCEAV a LECAV panuje stále řevnivost, negativní vzpomínky, zvláště u starší generace. Nikdo z respondentů si nepřeje úplné sjednocení všech luterských církví, přejí si však větší spolupráci, respekt a vzájemné uznání. Z odpovědí vyplývá, že členové jednotlivých církví nemají příliš možností se vzájemně

setkat, seznámit se a blíže poznat. Pouze církve, které se nalézají na stejném území se potkávají: na bohoslužbách, rodinných, přátelských oslavách a pohřbech. Většina respondentů sice ví, že na území ČR působí i jiné luterské církve, ale neznají leckdy ani jejich pravý název, ani nemají o nich bližší informace.

ČCE mají blízký vztah k SCEAV, důvodem je jednak působení ve stejném kraji, společné bohoslužby, častá setkání a pro starší generaci i společná minulost.

ECAV, kterou tvoří převážně věřící slovenské národnosti, je také samostatnou církví, která je teologicky nejbližší SCEAV, dělí je především vzdálenost mezi Prahou a Slezskem. Budoucí jednotu nevyklučují.

Zcela na okraji se nacházejí členové CELC, kteří jsou odnoží zahraniční americké luterské misie a nejsou na ostatních českých luterských církvích ani závislí, ani s nimi nijak nespolupracují. Neuvažují o případné spolupráci ani do budoucna.

Závěr

Historie luterských církví v dějinách naší země je velmi spletitá. Slezsko, jakožto centrum luterství, se nachází na historicky velmi komplikovaném území. V některých obdobích patřilo Slezsko Polsku, v jiných Německu, nyní je součástí České republiky. Slezané dosud plynně hovoří polsky a pro mnohé z nich, převážně ze starší generace, je stále polština bližší než čeština.

Po roce 1945 bylo pro mnoho členů SCEAV obtížné přijmout bohoslužby v českém jazyce, proto se i dodnes konají v některých sborech alespoň jednou týdně bohoslužby v polštině. Podle jmen, která se vyskytují v dokumentech z období minulého režimu, podle současného vedení jednotlivých sborů a také podle mého osobního zjištění, se ve vedení jednotlivých sborů střídají a vzájemně doplňují příslušníci několika rodin. Práce ve sborech přechází z otce na syna, případně na dceru a na další generace. Postoj k ostatním luterským církvím, názory a stanoviska jsou v důsledku toho podle mého názoru poněkud neobjektivní a předpojatá.

Období totality se neslo v duchu relativního klidu, existovaly však skupiny, kterým se nelíbila loajalita vedení církve s vládnoucím režimem. Po roce 1989, kdy tyto skutečnosti nebylo nutné dále tajit, bylo načteno bývalé vedení církve z kolaborace s bývalým režimem, a jelikož se tyto problémy nepodařilo vyřešit smírně, došlo k odtržení a založení církev vlastní (LECAV). Tato církev nebyla nikdy přijata za člena Ekumenické rady v ČR, ani žádnou jinou světovou organizací, jako např. Světovou ekumenickou radou nebo Světovým luterským svazem (SLS).

O sjednocení SCEAV s ECAV jednal 24. řádný synod SCEAV, zasedající v listopadu 2002, který schválil záměr integrace Slezské církve evangelické a. v. s Evangelickou církví a. v. v ČR s tím, že název církve po případném spojení bude znít: „Evangelická církev augsburského vyznání v České republice“.⁶⁶ Z realizace záměru pak ale sešlo a není v současnosti aktuální.

⁶⁶ SPRATEK, Daniel: Z dějin názvů naší církve. Přítel – Przyjaciół, 2003, roč. LVI, č. 6, s. 14

Dalším pokusem o sjednocení byl Konvent Moravskoslezského seniorátu ČCE, který se konal 6. listopadu 2004 v Novém Jičíně a schválil návrh, aby synodní rada ČCE zahájila rozhovory s vedením Slezské církve evangelické, které by mohly vést k pozdějšímu sloučení obou církví.

Dosud se však žádný z těchto záměrů nerealizoval. Domnívám se, že celá situace bude muset dozrát a možná příští generace, která nebude zatížena minulostí svých otců, bude ochotna a schopna o případném opětovném sjednocení uvažovat a posléze i jednat, eventuelně přistoupit k dialogu. K tomuto závěru jsem došla nejenom na základě mé osobní zkušenosti s členy a představiteli jednotlivých luterských církví v ČR, ale také na základě zpracovaných dotazníků. Většina respondentů se také domnívá, že užší spolupráce a případná jednota luterských církví v ČR případně jako úkol pro příští generaci.

Bibliografie

1. ČERNÝ, Pavel: Círky a náboženské společnosti v ČSSR. Horizont, Praha 1989.
2. Černý, Pavel + Kratochvíl, Vítězslav: Círky a náboženské společnosti v severomoravském kraji. Profil, Ostrava 1986.
3. HALUKA, Pavol: Slovenský evanjelický a. v. cirkevní zbor v Prahe – historia zboru k 60.výročiu jeho založení. Slovenský event.a. v. cirkevní zbor v Prahe, Praha 2007. ISBN 978-80-239-9122-2.
4. HREJSA, Ferdinand: Dějiny křesťanství v Československu. Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, Praha 1950.
5. HREJSA, Ferdinand: Katechismus evanjelického náboženství a. v. Vlastní náklad, Praha 1915.
6. HREJSA, Ferdinand: Dějiny české evanjelické církve v Praze a ve středních Čechách v posledních 250 letech. Českobratrská evanjelická církev, Praha 1927.
7. Ediční řada světové dějiny 3. svazek, Dějiny středověku II. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1968.
8. FILIPI, Pavel: Církev a církve. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2000.
9. FRANZEN, August: Malé církevní dějiny. Zvon, Praha 1992. ISBN 80-7113-008-7.
10. KADLEC, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin 1. Zvon, Praha 1991. ISBN 80-7113-003-6.
11. KADLEC, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin 2. Zvon, Praha 1991. ISBN 80-7113-004-4.
12. KNIHA SVORNOSTI – Symbolické čili vyznavačské spisy evanjelických církví augsburské konfese. Kalich, Brno 2006. ISBN 80-7017-026-3.
13. MOLNÁR, Amedeo: Na rozhraní věků – cesty reformace. Vyšehrad, Praha 1985.
14. PAVLINCOVÁ, Helena, HORYNA, Břetislav: Judaismus, křesťanství, islám, Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2003. ISBN 80-7182-165-9.
15. PESCH, Otto, Hermann: Cesty k Lutherovi. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 1999. ISBN 80-85959-53-4.
16. ŘÍČAN, Rudolf: Od úsvitu reformace k dnešku. YMCA, Praha 1948.
17. SKALICKÝ, Karel: Radost a naděje. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000. ISBN 80-7192-430-X.

-
18. SZYMECZEK, Józef: Stát, církev a národ v Československé části Těšínského Slezska (1945 – 1953). Kongres Poláků v ČR, Český Těšín 2004.
ISBN 80-239-3073-7.
 19. ŠILER, Vladimír: Protestantské církve v České republice, Scholaforum, Ostrava, 1997.
 20. ŠOLTÉSZ, Štěpán: Dějiny křesťanské církve. Kalich, Praha 1990.
ISBN 80-7017-204-5.
 21. TROSZOK, David: Právní postavení slezské církve evangelické augsburského vyznání od roku 1918 po současnost, Diplomová práce PF UK, Praha 2002.
 22. VOJTÍŠEK, Zdeněk: Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v ČR, Portál, Praha 2004. ISBN 80-7178-798-1.
 23. WERNISCH, Martin: Mystika a reformace. Vyšehrad, Praha 2007.
ISBN 978-80-7021-834-1
 24. PŘÍTEL LIDU – PRZYJACIEL LUDU, časopis SCEAV, Český Těšín.

Internetové zdroje

25. www.wikipedia.cz
26. www.iep.utm.edu/luther.htm
27. www.luther.cz
28. www.sceav.cz
29. www.lecav.cz
30. www.ecav.cz

Přílohy

- Příloha č. 1 Lutherova růže – symbol luterství
- Příloha č. 2 Doklad č. 1 – Výzva k očistě ve vedení Slezské církve evangelické a. v.
- Příloha č. 3 Doklad č. 2 – Vnitřní církevní předpisy SCEAV v ČSSR – Všeobecná ustanovení
- Příloha č. 4 Doklad č. 3 – Usnesení o svolání mimořádného synodu na 16. 3. 1991
- Příloha č. 5 Doklad č. 4 – Odvolání z funkce biskupa a člena Církevní rady
- Příloha č. 6 Doklad č. 5 – Výzva Vladislava Volného ze 7. 3. 1991
- Příloha č. 7 Doklad č. 6. – Dopis Viléma Stonawského všem sborům SCEAV ze dne 13. 3. 1991
- Příloha č. 8 Doklad č. 7. – Vyjádření Viléma Stonawského k jeho odvolání, dopis ze dne 26. 4. 1991
- Příloha č. 9 Dotazník

Příloha č. 1 Lutherova růže – symbol luterství

Příloha č. 2 Doklad č. 1 – Výzva k očistě ve vedení Slezské církve evangelické a. v.

Doklad č. 1 Strana 1

Všem členům Církevní rady, předsedům komisí
při Církevní radě, seniorním výborům
a presbyterstvům sborů Slezské církve
evangelické a. v.

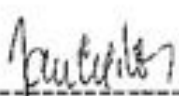
v příloze vám zasíláme výzvu k očistě ve vedení Slezské
církve evang. a. v.

tuto Výzvu dosud podepsala nejspíše většina farišů
a kurátorů naší církve.

Někteří presbyterstva už výzvu písemně podpořila.
V případě, že jste ještě k této důležité pro církev záležitosti
nezajali své stanovisko, učinite tak neodkladně a zašlete své
vyjádření na Církevní radu i na adresu některého z podepsaných
členů Církevní rady.

Kona-li se v nejbližší době Vaše sborové shromáždění,
využijte k projednání Výzvy tohoto nejvyššího ústavního činitele
Vašeho sboru.

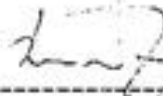
S bratrským pozdravem

Far. Jan Ciešiar
člen Církevní rady

Kur. Jan Stecel
člen Církevní rady

Kur. Jiří RŮŽKA
člen Církevní rady

Příloha: Výzva k očistě ve vedení Slezské církve evang. a. v.
podepsaná farišů a kurátory sborů

v Českém ráji, dne 7.2.1991

Doklad č. 1

leden 1991

VÝEVA K OČISTĚ VE VEDENÍ SLEZSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ A. V.

Události poslední doby učinily všem církvím svobodně uspořádaných svých vnitřních záležitostí. V průběhu roku 1990, kdy jiné církve v ČSR využily nových demokratických možností ke změně ve vedení, k rehabilitaci a k vypořádání se s deformační minulostí, v Slezsku naří církve zůstávají lidé, kteří byli dočasní misionáři režimu a mají na svědomí mnohé křivdy. Jedná se o pana biskupa Viléma Stonawského a pana náčelníka biskupa Karla Wojnara, kteří jako šéfové představitelů církve v normalizačním období mají od samého začátku normalizace až do jejího krachu zásadní podíl na deformačních křivkách církve a na spolurealizaci mocensko-ateistického působení na církev a společnost. Zviděť chceme nátržlivě následující skutečnosti:

- 1/ Aktivní spolupráce s orgány komunistické repress, která jim vynasla vysoké postavení v Církvní radě, obsazení největších sborů a výhradní vliv na jednání synodů.
- 2/ Zneužívání postavení zejména ve funkci předsedy Právní-disciplinární komise /Stonawski/ k protiprávním postihům farářů a církevních pracovníků, aktivních v misijním hnutí.
- 3/ Napojení na represivní sovětskou strukturu, takže k postihům aktivních církevních pracovníků bylo zneužíváno dokonce hospodářské vedení příslušného náčelníka, počítaje v to i stranické a odborové orgány, a cílem donutit k poslušnosti vůči servilní církevní vrchnosti.
- 4/ Spolupráce s orgány komunisticko-ateistického dozoru nad církví při diskontinuálním kádrovém zájmu o teologické studium a práci v církvi, což vedlo k neposkytnutí státního souhlasu nebo jeho odnětí desítkám teologů, presbyterů a církevních pracovníků.
- 5/ Hmotná zálibnost, zjevná v přednostním obsazování velkých sborů, výsokých funkcí a příslušných luxusních zahraničních vozidel.
- 6/ Klerikální oklešlování aktivity věřících při katechetických sborových, což se také projevilo cočováním vystoupení dětí, mládeže a tudebních skupin.

Výzva k ošletě ve vedení Blazské církve evangelické a. v. - str. 2.

- 7/ Přehledová statistická ročnice v publikační činnosti - viz mnohé články v časopisech a kalendářích při každoročních komunistických výroch. Servilní komunisté a pro-režimových "nárovných" aktivit /KIK/ a telegramy z dalších zasedání církevních orgánů pokladěrně starého režimu. Pan Pavel Černý tuto činnost označuje v knize Církev a náboženské společnosti v ČSSR /Sekretariát vlády ČSR, pro věci církevní, Praha 1969/, kde na straně 171 uvádí: "V projevu na celocírkevní slavnosti v Českém Těšíně dne 2.7.1970 člen církevní rady SINCAY kazatel Karel Vojnar k tomuto problému uvádí: ... Úplný obrát ve vývoji našich snah přinesly únorové události v roce 1948. Letos jsme věčně vzpomněni spolu se vším pracujícím lidem naší vlasti jejich 30. výročí... Nová československá vláda v šele s Klementem Gottwaldem pochopila naši situaci...".
- O misijní práci v naší církvi pan Černý v této knize na straně 168 neopak píše toto: "Stálými problémy církve zůstává snaha tzv. laické opozice dosáhnout vyšší intenzity 'misijního působení' a tím i aktivizovat SINCAY ve sférách, které jsou v rozporu s právními normami, jež upravují vztahy mezi československými státem, církvemi a náboženskými společnostmi."
- 8/ Diferenční výběr k zahraničním cestám a s tím spojená dezinformace o celé oblasti říšských práv včetně náboženské svobody.

Poslední synod, který se konal ještě před listopadovou revolucí, zvolil pana biskupa Viléma Bencovského a pana náčelníka biskupa Karla Vojnara jako jediné kandidáty se státním souhlasem do těchto funkcí a očekávaným jiným přístupem k nehranoděným problémům naší církve. Ovšem už několik týdnů po jejich zvolení, ještě před instalací biskupa bylo pro celou naši církevní veřejnost velkým skládáním zaujetí zcela nesprávného a záporného stanoviska k událostem 17. listopadu 1969 a revolučním proměnám v naší společnosti, což bylo publikováno v regionálním tisku. Svou příslušnost ke starým strukturám nejen ukazuje stále dalšími věšnými přehmaty, ale dokonce se v poslední době snaží upevnit své mocenské pozice, což prohlubuje morální zpekání církve. Svědčí o tom tato fakta:

Výzva k čistě ve vedení Slezské církve evangelické a. v. - str. 3.

- a/ Na první schůzi nově zvolené Církevní rady byl podán návrh k provedení rehabilitace, který dosud nebyl schválen. Jsme přesvědčeni, že pan biskup a jeho náhradník rehabilitaci nejsou schopni provést, protože ti, kdo byli aktivní v represivních opatřeních, sotva mohou být aktivní v odlišné křivě.
- b/ Bezostyšně uzurpování funkce předsedy Právo-disciplinární komise a nevolání této komise, což způsobuje nepřipravenost ke změně zastaralé církevní ústavy.
- c/ Kolektivnímu vedení církve nebyly dány k projednání návrhy nových církevních zákonů, které zásadním způsobem upravují vztah církve a státu, včetně hospodářského zabezpečení.
- d/ Nesmyslné přitahy v řešení vzájemného vztahu Křesťanské společnosti /Misijní hnutí/ a Slezské církve evangelické a. v.
 - e/ Teologická nekoncepčnost, které vyvolava chaos v učení církve, napomáhá k šíření nových směrů a sekt i mezi teology.
 - f/ Bezújem o evangelizační akce církve.
 - g/ Neújem o zajištění katechizace.
 - h/ Neřešení otázky diakonie.
 - i/ Zanedbání záležitostí humanitních povinností členů představitelů církve na pohřbu Někdy zvoleného buržua církve, bláhě paměti Karla Vaňocha.
 - j/ Dopis pana místopředsedy vlády ČSR o přípravě k navrácení církevního majetku byl panem biskupem zmařen a vyřazen až po urgence Hospodářsko-stavební komise.
 - k/ Toto představenstvo církve si vymatilo rozpuštění Hospodářsko-stavební komise v době decentralizace hospodářské činnosti ve tím účelem, aby si zajistili možnost osobního rozdělování finančních prostředků ze státních dotací.

Domináncí se, že bez odstoupení pana Viléma Stonavského z funkce biskupa a pana Jiřího Tojnara z funkce náhradníka biskupa, jako předních reprezentantů normalizačního období, nemůže být přistoupeno ke změně uvnitř církve v nových podmínkách. Udržení současného stavu by mohlo znamenat zajištění tradiční dřívějších mocensko-direktivních praktik i ve změnách vnějších podmínkách. Bez změny vedení nemůžeme vyloučit jako hlavního partnera jiných zastaralých církví, v nichž již v průběhu roku 1990 k porážce

Doklad č. 1 Strana 6

Výzva k čistotě ve vedení Slezské církve evangelické a.v. - str. 5.

Karátoři sborů :

Ruebi Jiří	str. Cledrichovice	
Eckert Fr. L.	str. APO 91	
Šelma Jan	str. Kamenice Stálá	
Černý Jan	str. Guty	
Ločánský Josef	Stamowitz	
Kučera Václav	Stomase	
Barabáš Ben	Těrlitz	
Kotek Josef	Hliniš - Chuchně	
Dobrota Eduard	Havířov - Guldá	
Buryjan Vladislav	Allweilice	
Ševčík Karel	str. Olava	
Šebertiš Emil	Kamenice	
Jan Václav	Trinec - Špa	
Černý Jan	Hradec 345	

Příloha č. 3 Doklad č. 2 – Vnitřní církevní předpisy SCEAV v ČSSR – Všeobecná ustanovení

Vnitřní církevní předpisy Slezské církve evangelické augsburského vyznání V České socialistické republice

Všeobecná ustanovení.

§ 2

2/ Prvními ke všem církevním shromážděním je pravoplatná, bylo-li oznámeno při dvou následných bobedábních. První pozvání je nutno oznámit alespoň osm dní před shromážděním. Shromáždění je rovněž pravoplatné, bylo-li zvoleno prostřednictvím pošty anebo osobním doručitelem, při čemž datem poštovního razítka doručení musí vykazovat alespoň čtrnáct dní před datem shromáždění.

Synod

§ 70

1/ Synod se svolává každý třetí rok. Místem zasedání je sporně Český Těšín, ale synod se může vždy usadit o místě konání, jakož i o době zasedání příštího zasedání.

2/ Synod volá jako biskup a předsedá mu; v nepřítomnosti biskupa církevní kardinál nebo náměstek biskupa. Nemá-li biskup anebo vypřel-li právať jako období, vykoná se synod na počátku synodu nově volby. Je-li biskup ihned uveden do úřadu, předseda synodu.

§ 78

1 Biskup zaujímá přední místo mezi seniory a pastory jako první mezi rovnými. Jemu přislouží kromě povinností jím v těchto vnitřních církevních předpisích uvedených:

f/ předseda synodu;

g/ předseda Církevní rady;

Na zasedání Církevní rady, které jsem v souladu s Ústavou svolal poštou, se nachystalo 5 členů Církevní rady. 3 z nich byli členové „Misje“ a 2 přeběhlci, stoupenec bývalého biskupa, který volby prohrál, 4 členové, kteří se dostavili nebyli usazení schopni.

Těchto několik paragrafů uvedl jako doklad toho, že byly postlapány. MKČR reagovalo příloženým dopisem (4). Těch 5 členů, kteří se usadili o konání tzv. mimořádné synody jsem nepředsedal. Také se nekonala v Českém Těšíně.

Na prvním zasedání Církevní rady po „Národní revoluci“ byly zmíněné §§ odporující novým podmínkám. Kromě těch §§, předpisy týkající se vnitřního církevního života zůstaly v platnosti.

Příloha č. 5 Doklad č. 4 – Odvolání z funkce biskupa a člena Církevní rady

SYNOD SLEZSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ AUGUSTÁNSKÉHO VYZNÁNÍ

ING. VILÉM STOKAWSKI, BISKUP
Český Těšín, Na nivách 9

Dne 16.3.1991

Věc: Odvolání z funkce biskupa i člena Církevní rady.

Mimořádný synod Slezské církve evang.-a.v., konaný dne 16.3.1991 v Trzaneviciích, Vše v tajném hlasování /22 hlasy z počtu 23 přítomných členů synodu, 1 člen se zdržel/ o d v o l a l dnem 16.3.1991 z funkce biskupa i člena Církevní rady Slezské církve evang.-a.v.

Do téže synodu, kde teprve bude zvolen nový biskup, byl Písemně církví pověřen senior Vladislav Volný.

Synod zároveň ustavil komisi, které má zabezpečit převzetí Vaší funkce a úřadu Církevní rady. Žádáme Vás proto o přípravu všech dokladů administrativně-hospodářského charakteru do konce března 1991. Vlastní převzetí proběhne nejpozději do 5.4.1991; konkrétní termín bude operativně upřesněn. Upozorňujeme Vás, že ode dne Vašeho odvolání nemáte právo jednat jménem naší církve.

Sdělení o Vašem odvolání zasláme Úřadu přednostnictva vlády ČR, Eumenické radě církví, bratřím luteránských církví na Slovensku a v Polsku a dále všem Světovým luteránským svazům.

Za přednostnictvo mimořádného synodu

Jiří Hocký, kurátor církve
 místopředseda synodu

Senior Vladislav Volný
 pověřený Písemně církví
 místopředseda synodu

Církevní rada Jan Cieslar
 předseda synodu

Doklad č. 4

Příloha č. 6 Doklad č. 5 – Výzva Vladislava Volného
ze 7. 3. 1991

S e n i o r D o l n í m o s e n i o r á t u S l e z s k é c i r k v e e v a n g . a . v . k a t o l i c k é m o n a c h o v i c e
Občanská věcná správa Dol. sen. Havířov 7.3.1991 S. J. 27/91

Doprosta vědíme duchovních, kurátorů a členů církevní rady vyjádřila nedůvěru biskupovi Vilému Stonawskému. Jsem přesvědčen o tom, že biskup V. Stonawski jedná proti zájmům Slezské církve evang. a. v. a tuto destruktivní činnost v poslední době vystupňoval. Podnikl celou řadu protiprávních kroků. V rozporu se základními demokratickými zásadami zrušil členství v Církevní radě bratřim J. Cieslarovi, kurátorů J. Ruckému a J. Šteblu a presbyterů H. Rajdasovi a S. Firle. K tomuto kroku, kterému ho vedla distantská posty-
ektivnost a nedůvěra, nemohu mít žádnou mravní podporu. Vidíte bratry a Dolního seniorátu tj. S. Rajdusa a S. Firle, které osobně znám jako čestné, charakterní a hluboce věřící presbytery, kteří velmi obětavě slouží ve svých sborech. Nedovolím, aby takoví lidé znevažovali. Je divný, že takto jedná člověk, který je mravně zdiskreditovaný před celou církví, což je ostuda známá ve všech sborech.

Vyjadřuji všechny duchovní a všechny presbytery Dolního seniorátu, aby všestranně podpořili přípravu mimořádného synodu, který je svolán na 12.3.91 do Třanovic a aby vedli modlitební zápas o jeho adurní průběh. Biskup se snaží synod všemožně zmařit, nedopusťte aby se tak stalo. Jedním synod může vyřešit krizi v církvi.

Zdrově vyjadřuji, aby duchovní a presbyterstvo považovali za jedině legiti-
mní vedení církve Církevní radou ve složení v/že uvedených bratří.

Jejich zrušení je bezpředmětné.

Člen senior Dolního seniorátu se chce jednonásobně postavit na stranu pravdy a proto dnešním dnem odnímá podřízenost biskupovi V. Stonawskému a nebudu reagovat na korespondenci podepsanou jeho jménem. Žádám duchovní a presbyterstvo, aby mě v tomto postojí následovali a podali správu Seniorskému o svém rozhodnutí.

Modlete se se mnou k Velebohorciemu Bohu, aby dal biskupovi milost přehodnotit své postoje a aby pochopil, že vede boj proti Božímu dílu.

z katecké podroben

Vladislav Volný v.r.

senior a předseda První-discipl. komise Círk. rady.

Se vědomí členové Círk. rady: J. Cieslar, J. Rucki, J. Štebl, S. Rajdus,
S. Firle.

*za komunistického
vládního byt státního,
přehodnotit a řídit
Po prvním přehodnotě
spolu se duchovními členy Círk. rady*

**Příloha č. 7 Doklad č. 6. – Dopis Viléma Stonawského všem
sborům SCEAV ze dne 13. 3. 1991**

BISKUP

SLEZSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ A. V.
SLÁSKÉHO KOŠCIOŁA EWANGELICKIEGO A. W.
397 02 ČESKÝ TĚŠÍN, NA NIVÁCH 7

Telefon 566 56

Český Těšín, dne 13. 3. 1991

Vážený sborůle Slezské církve
evang. a. v. a Slezské synodu.

C. j. 126/91/Ing. Sto

V důsledku posledních událostí v naší církvi musí biskup použít svou pravomoc, vyplývající mimo jiné z následujících §§ Vnitřních církevních předpisů.

§ 70.1/: Synod se svolává každý třetí rok. Místem zasedání je správní území Český Těšín, ale synod se může vždy konat o místě konání, jaké i o době zasedání p ř í k t i h o synodu.

2/: V naléhavých případech může Církevní rada svolat synod mimořádný. Oznamení o svolání synodu učiní C í r k e - V ě š t ě r s k á.

3/ Synod s a h a h u j e biskup a p ř e d s e d a su.

§ 70.1/: Biskup nejprve přední místo musí senioři a pastory jako první mezi rovnými.

1/ K této věci Slezské biskup odpovídá synodu.

Platnost těchto §§ připomínám duchovním i Slezské synodu. Na základě výše uvedených §§ Vnitřních církevních předpisů Slezské církve evang. a. v. nařizují:

1. Podléhajících 5 členů Církevní rady nemá spravovat jednot jedním Církevní rady a svolávat jakékoli shromáždění. Svým jednáním porušili ústavu naší církve; proto přestávají být členy Církevní rady.
2. Farářům, kteří porušili slib poslušnosti biskupovi se sestavuje hodnostní přídatek k základnímu platu. Vedoucí farářem nebo administrátorem, kteří jsou zodpovědní za normální chod sborového života, bude vyplácen až do odvolání I. hodnostní stupeň. Platy budou vypláceny postovní postávkou.
3. Až do odvolání nebudou se konat v budoucí Církevní rady v Českém Těšíně, Na nivách 7 a d n á shromáždění celocírkevního významu, včetně konání Církevní rady.
4. V celé Česko-těšínské sborůle Na nivách se budou konat pouze shromáždění sborů.
5. Předepsaný způsob bude svolán mimořádný synod, který se bude mezi jiným naléhavými otázkami zabývat "Statutem Efestanské společnosti".

Žádám duchovní sborůle, aby této problematice věnovali maximální pozornost. Jedná se hlavně o příslušnost k Slezské církvi evang. a. v. v. resp. sborůle její členů, sborůle, seniorů, Církevní rada, vymezení její činnosti a širšího majetko-právního uspořádání. V budoucnu nám bude již příslušet, aby náhodně, divoké nesrovnalosti mezi členy naší církve desorientovaly náš věrný lid a ochromovaly pokojný život ve sborůle.

S bratrským pozdravením

Vilém Stonawski
Ing. Vilém Stonawski
biskup

Příloha č. 8 Doklad č. 7. – Vyjádření Viléma Stonawského k jeho odvolání, dopis ze dne 26. 4. 1991

Doklad č. 7 Strana 1

BISKUP

SLEZSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ A. V.
ŚLĄSKIEGO KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO A. W.
787 01 ČESKÝ TĚŠÍN, NA NIVÁČI 7

Telefon 565 26

Český Těšín, dne 26.4.1991

C.č.: 190/91/Dog.Sto/Po

Všem členům synodu, seniorátním výborům,
kurátorům sborů a farním sborům
Slezské církve evangelické a.v.i

Od nového roku 1991 příslušníci "Misie" vystupovali stoky proti legálně zvolené církevní vrchnosti a tím podkopávají samostatnost naší církve.

Falešně informují sbory také prostřednictvím tisku doma i v zahraničí o skutečném stavu naší Slezské evang.a.v. církve.

Mimořádná situace v naší církvi vznikla na základě lživých informací, které obsahovala tzv. "výzva k čistě ve vedení Slezské církve evang.a.v."

Všechny body uvedené v této výzvě jsou nepravdivé. Máš a náměstkovi musí být dána možnost se k těmto bodům vyjádřit. způsob, který použila tzv. "Misie" je způsobem totalitárním.

Pět členů Církevní rady, které protiděstavně telefonicky svolal církevní rada Jan Ciešlar, se usetilo dne 25.2.1991:

1. Svolání synodu na den 16.3.1991.
2. Do doby konání tohoto mimořádného synodu nemá být čtena ve sborech žádná korespondence dožadující biskupa církve nebo jeho náměstka.

Je to hrubé porušení Ústavy naší církve, když pět lidí označí řádně zvoleného biskupa a jeho náměstka za "dožadující" představitel církve. Potom nátlakem a hrozbami zakazovali farním čist ve sborech má dopisy.

Idá se to komu líbí anebo ne, pravda je taková, že po 2. světové válce na základě dekretu prezidenta Dr. E. Beneše ze dne 19.3.1945 č. 5/1945 o konfiskaci německého majetku a majetku kolaborantů byl skonfiskován majetek naší církve. Až do doby podnorové r. 1948 byl veden úsporný zápas o samostatnost naší církve. Tato samostatnost byla přitlačena komunistickou vládou a byla usnadněna vedle jiných církví vládou nepřáteli.

Toto jsem sdělil p. místopředsedovi Dr. Mikloškoví a tato skutečnost nemohá jinak než potvrdit. Také on obdržel všechny akademické hodnosti ze bývalého režimu a jsou v platnosti.

Přes veškerá ujišťování, že stáh se nebude vměšovat do vnitřních záležitostí církve, tento stav nebyl v našem případě dohrán.

Pracovníci Úřadu předsednictva vlády ČSFR JUDr Pavel Šimek a JUDr Jan Chleboun se objevili na dokumentu ve spojitosti s konáním tzv. mimořádného synodu v Třanovicích dne 16.3.1991, kdy jim bylo oznámeno má odvolání a funkce biskupa a náměstka Mgr Karla Wojnara.

Pan místopředseda vlády ČSFR Dr. Mikloško napsal dopis, ve kterém nepoužívá mého titulu vyplývajícího z má funkce biskupa a dává ho na vědomí členům "Misie", kde podává svůj osobní názor a uvádí, že podle jemu dostupných údajů je třeba tento synod konaný v Třanovicích pokládat za legální a také jeho usnesení.

Tento jeho osobní názor, který postrádal objektivní údaje, spůsobil, že členové "Misie" použili pedšládného razítka Církevní rady a ve státní spořitelně v Českém Těšíně změnili podpisový vzor, a tím zablokovali

Příloha č. 9 Dotazník

1. Jaké církve nebo náboženského společenství jste členem?

.....

2. Jaký je vztah Vaší církve k ostatním luterským církvím v ČR?

.....

.....

3. Měl(a) jste možnost se setkat s členy ostatních luterských církví (bohoslužby, soukromá setkání, společné akce apod.)? Pokud ano, při jaké příležitosti.

.....

.....

4. Znáte ostatní luterské církve v ČR? Pokud ano, jaký je Váš vztah k nim.

.....

.....

5. Domníváte se, že je možné v budoucnu nastolit jednotu luterských církví v ČR – např. organizační sjednocení do jedné církve, vzájemné plné uznání, spolupráci, případně jinou formu unie?

.....

.....

-
6. V případě kladné odpovědi napište, jak by bylo možné toho z Vašeho pohledu dosáhnout.

.....
.....

7. Uveďte prosím Váš věk a pohlaví, případně jak dlouho jste členem Vaší církve nebo náboženského společenství.

.....
.....